

LJUBLJANSKI ZVON

APRIL

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 4.

Vsebina aprilovega zvezka:

1. Fran Albrecht: <i>Azurni zvon</i>	169
2. Fran Albrecht: <i>V spominsko knjigo</i>	170
3. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i> . (Dalje.)	171
4. Emil Leon: <i>Cvetje v jeseni</i>	182
5. Eino Leino — Dr. Ivan Prijatelj: <i>Lapsko leto</i>	194
6. K. D. Baljmont — Dr. Ivan Prijatelj: <i>Brezbesednost</i>	195
7. Dr. Ivo Šorli: <i>Mirakel</i>	196
8. Marija Kmetova: <i>Nekaj besed</i>	204
9. Vida Jerajeva: <i>Balada</i>	205
10. Alojzij Gradnik: <i>Rabindranat Tagore: Gitanjali</i>	206
11. Ante Debeljak: <i>Emil Verhaeren</i>	209
12. Juani Āho — Anton Debeljak: <i>Prezrela deca</i>	216
13. Listek.	217

O. Ž.: *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino*. — O. Ž.: *Tiskovna zadruga v Ljubljani*. — Dr. L.: *„Hrvatska Njiva“*. — Rudolf Binter: *Novejši stenografski pojavi v Slovencih*. — J. Š.: *† Rajko Perušek*. — Przybyszewski o *Sienkiewicz*u. — — č.: *Slovenska pesem v nemškem prevodu*. — A. Debeljak: *Slišanje barev*. — *Kaj prevajamo*.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. aprila 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravišтво v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflcova ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“.

Fran Albrecht:

Azurni zvon.

Iz „Kozmičnih pesmi.“

Kot zvon, iz etra vliit,
se stekajo v zenit
obzorja in pojo —

pojo planetov spev,
grmijo srd in gnev,
bol pra-duha.

Njegà, ki vstvarjajoč
je dahnil solnce v noč
iz svojega srca,

v vesoljstvo luč razlil,
ugasnil, v solnce skril
obraz je svoj.

Njegà, ki v uri zli
z bogovi in ljudmi
utešil je svoj srd,

v boli stvariteljski
je dahnil v vse reči
svoj večni žar.

Da večno vse živi,
je preko vseh stvari
njegov azurni zvon,

ki priča in zveni
o njem, poln harmonij
pojočih sfer:

— V začetku bil je duh
in duh postal je kruh
in vino živih src.

Kdor od vsega objet
sluša ta spev zavzet,
zanj smrti ni.

In ti, ki vstvarjajoč
še toneš v svojo noč,
pol v radost, pol v bolest —

glej: blato kreatur ...
In kak je čist azur,
soj večnih cest!

Fran Albrecht:

V spominsko knjigo

Kadar se ti razmaknejo obzorja
čez vse veselstvo, preko vseh reči
in se odprô neslutena ti morja,
postaneš tih in tujec med ljudmi.

In ko tedaj do sebe boš dozorel
in izpregledal ničnost vso, vso laž —
začutiš v duši, če peroti imaš
in če leteti znaš nad vsem kot orel.

*Nezgodovinsko petje - a
temen, temen
Vsi Preserina, gonat
vsi Preserina! In ne
vas bo imenoval. Si
ne vem, kako je
1/5/19*

Alojz Kraigher:

Mlada ljubezen.

(Dalje.)

Tomo je bil za trenotek zunaj. Na povratku zaide v stransko sobo. Skozi druga vrata pogleda natakarica Francka. Ljubeznivo se nasmehlja in stopi k njemu:

„Kaj pa tukaj iščete?“

V sobi ni nikogar drugega. Iz točilnice je slišati bučno govorjenje pivcev in kartačev.

Tomo iztegne roko:

„Daj mi poljubček, Francka!“

Ona se mu sramežljivo brani, a ne odtegne ustnic, ko jih Tomo ujame s svojimi ... Nenadoma zapolje njemu strast po žilah. Poljublja jo in grize, prižema k sebi, tiplje, grabi ... Za njo je vse le šala. S pristrčnim smehom se oteplje in se mu umika ... On pa jo zdajci zopet izpusti, sunkoma, da skoraj pade. Zasopljen je in poten ... Stud ga obide ...

Francka zbeži od njega. Pri vratih se mu nasmehne preko rame, v zadregi, skoraj obžalujoče ...

Tomo stopi na dvorišče v temno senco poleg zida. Z gostilniškega vrta je slišati glasove gostov, par žarkov luči sveti skozi grmovje. Nebo miglja od neštevilnih zvezd, v zraku veje hladna sapica.

Žitniku je neprijetno. Gnus ga ima do lastnega mesa, do lastne razdejanosti ... Kot žival je človek! Ali nima duše v sebi? — vodnice in gospodarice? — Ali je samo sebi prepuščeno to lakotno meso? — da vstaja in smrdi v pohoti? — da razsiplje svojo mlado moč? — in da razpada v gnoju in v gnilobi? ... Ali nimaš duše v sebi? — svojih višjih ciljev? — svojega boga? ...

Ogaben prizor se mu vzbudi v spominu ... V schönbrunnskem parku. Na vrtu za živali. Kletka z opicami. — Krmežljavi, oguljen nestvori. Smrad okoli njih. Hlastanje za bonboni, za koščki kruha. Tik za mrežo si matoro zverče obira bolhe. Na suhi rogovili sedi priskuten samec in streže s prekljastimi prsti svoji goloti. Nedolžen je pri tem njegov pogled, brezbrizen in vsakdanji ...

Tomu se zagnusijo lepa noč in svetle zvezde — in vse na svetu ... Bljuval bi, da bi samega sebe izbljuval ...

Kakor opica je človek, če ga duša zapusti, — če zakolovrati brez vodnice in gospodarice po blodni zemlji v greh in blato . . .

— Ko se Žitnik vrne v družbo, mu pride nov gost naproti:

„Bog te živi, Tomo! Tebe sem prišel iskat. Slučajno sem izvedel, da si tu. Albin je slišal od svojih sester, ki sta te z Vêro srečali. Saperment, je to slučaj! Veš, da sem ti bil že pisal na univerzo? Ti seveda pisma nisi dobil, če si že štirinajst dni v Ljubljani. Termin imam za izpit, razumeš! V Gradec moram. Pa si iščem substituta. S Cedilnikom sem se dogovarjal; ampak tebe bo tudi notar veliko bolj vesel. Ti si že bil pri njem, poznaš pisarno in tako naprej . . .“

Tomo je kot po glavi udarjen . . . V tem hipu samoobtožb in samozaničevanja — ponudba, naj se zopet vrne v bližino Vêre! Po vseh teh blodnjah in oskrumbah, po vseh velikomestnih grehih — nazaj k otoku blaženih? — Od natarice Francke — zopet k Vêri! — — Pa kaj ga briga Vêra in otok blaženih, ki je itak že zaseden? — Po oni brezobzirni surovosti, s katero je bil takrat končal . . . Ali ima le trohico pravičice, misliti na Vêro kot na staro znanko, mogoče celo na obnovev odnošajev? — Tomo, Tomo, — misliš, da so ženske brez ponosa? — Trezno preudari stvar: — ponudba za substitucijo je jako lepa! Ti prideš v tujo hišo, — vsaj v kolikor se tiče Vêre. Nič si ne domišljuj, da bi ji mogla biti tvoja navzočnost morda kaj nadležna! Ženska, ki si jo tako zavrzel, — te niti ne sovraži več! . . .

Martin Jazbinšek ga obsipa s ploho besedi. Srednje velik fant je, rdečelas in pegast, s kratkovidnimi očmi in nerodnimi rokami. Jezik se mu nekoliko zapleta, da mu sline brizgajo iz ust. — Poleg njega stoji Albin Zorko, notarjev sin. Bled mladenič, v Zrimškovih letih, svetlolas in s plavimi očmi. Tih in nežen, zelo simpatičen. Pravi, da ni posebno zdrav, da ga vrže tupatam božjast.

Tomo gleda skoraj ves čas Albinu v oči. In ravno njegov prijazni in topli nasmehljaj ga vzpodbudi, da se z Jazbinškom kar pogodi. —

Omizje je že pri vinu. Zlasti Javornik je postal živahnejši. Ko Žitnik spet prisede, se nagne k njemu:

„Pismo sem že izročil, Tomo!“

Ta se začudi:

„Kje? Kdaj? Saj smo se bili komaj ločili . . . Ali je prišla sama ponj?“

Kri mu buši v lica. Skrajno mučno čustvo ga obide ob premisleku, da je bila morda Mira pri Javorniku v sobi. Ali je sploh že v ožjem stiku z njim? ... Nadporočnik zmiglje zagonetno s pleči, a vzdrži pogled. Nato se mu prijateljsko nasmehne, zamahne z roko in se obrne k družbi.

Pogovor je zopet splošnejši. Debata se je razvila iznova. Celo poročnik Praznik je posegel vmes. Lica so mu rdeča, oči razpaljene. Kakor je sicer naiven in nedolžen, uslužen in ljubezniv, tako je ob resni stvari mahoma čez mero resen, veš vznemirjen in ognjevit.

„Spolnost sploh vsi skupaj precenjujete. To ni res, da je kakor hudournik, ki mora kjersibodi in na vsak način v dolino ...“

„A če je reka, potem je velereka,“ — pravi Javornik.

„Ah ... primera vsaka šepa. Glavno je, da ni nagon moj gospodar. Moj hlapec je in moj pokorni sluga. Če si ga nisem znal zaslužiti, je moja vzgoja slaba ... in zlasti moja samovzgoja — od muh.“

„Moj hlapec je, seveda,“ — se heheče Bogdan.

„In ti njegov,“ — dostavi sodnik Košan.

„On služi meni.“

„Ti pa njemu.“

„Hehehe ...“

„Brez samozatajevanja ne gre nikjer, najmanj pa v teh rečeh. Brzdanje je potrebno, vzdržnost je potrebna — vsaj do takrat, ko srečaš žensko, ki ti je že od vekomaj zapisana.“

Bogdan zaprska skozi nos in dregne Javornika v bok:

„Koliko jih imaš zapisanih?“

Praznik pa se razsrdi:

„Otroci naj molčijo, kadar govore možje!“

„Na, na, na ...“ — napravi nadporočnik malo porogljivo.

Doktor Breznik pripoveduje:

„Prišla je k meni mlada ženska. Lepa, bujna, v polnem cvetu dozorelosti. Ves njen ženski čar, vse njene kretnje napol vabljive, napol sramežljive, — vse je izpovedovalo: Čemu bi naj tajila? Vem, da sem lepa in poželjena vredna; in tudi sama zaželim in poželim ljubezni, dopolnitve hrepenenju. Kod se obotavljaš, ki me popadeš in potegneš k sebi, da me napotiš, kakor je zapisano?“

„Od vekomaj!“ — pravi Košan.

„Od vekomaj!“ — ponovi Breznik. „Taka ženska je kakor cvet. Samo zato je na svetu, da ga poduhaš, da ga poljubiš ...“

„— da ga utrgaš.“

„Ne utrgaš! Cvet naj bo oplojen, da zarodi, kakor je zapisano.“

„Od vekomaj!“

„Od vekomaj!“

„Torej si jo oplodil?“ — ga pogleda Javornik precej nesramno.

„Užival jo je samo estetično!“ — se zasmeje sodnik Košan.

„Cvet uvene,“ — pravi Jazbinšek.

„Ženska je večkrat en cvet. Vzcvete in zarodi, in zopet vzcvete, da zarodi ... Končno uvene, kakor vse na svetu. Sicer pa je dognal gospod poročnik, da primere šepajo.“

„Ti govoriš za nas,“ — poudari Javornik. „Taka ženska je poosebljenost nagona. Sama čista spolnost.“

„Spolnost ji je pot, moj ljubi; njen cilj je materinstvo. Kakor sem jo imel pred sabo, sem slutil in sem vedel, da bi je ne mogel ugrabiti ne ti ne Bogdan — niti jaz, če si že ravno take volje —; temveč samo oni, ki ji je zapisan ...“

„— od vekomaj!“

„Od vekomaj! ... in ki ji ustvari gnezdo — zanjo in zase in za njen zarod.“

„Tako je!“ pravi Dreja. „To sem tudi jaz trdil.“

Sodnik pa ugovarja:

„O — zlati vek, to bi bilo preimenitno urejeno! Ko bi bilo vse od vekomaj zapisano, — čemu uprava in oblasti in zagovornišvo in sodstvo?“

„Sama nepotrebna šara! Oblasti delajo nered,“ — pravi doktor Breznik.

„Proč s paragrafom!“ — zavpije Bogdan.

„Tudi paragrafi so zapisani!“ — meni Jazbinšek modro.

„Pa ne od vekomaj?“ — se nasmeje Javornik.

„Od vekomaj!“ — poudari Dreja.

„Potem smo tudi mi prešuštniki zapisani od vekomaj!“

„Od vekomaj! In progresivna paraliza vam je zapisana.“

„To si prepovedujem!“ — plane nadporočnik nepričakovano. Lica so mu rdeča, oči mu bliskajo, roka bi rada udarila; komaj premaguje svojo jezo.

„Kaj pa je s tabo, Javor?“ — se začudi doktor Breznik.

„Oprosti, prosim!“ — pravi Dreja. „Jaz te nisem hotel žaliti. Brez premisleka sem rekel, kakor mi je na jezik prišlo. Saj vendar ... Oprosti!“

Poročnik vstane in ponudi nadporočniku roko. Ta se malo obotavlja, pa se nasmehne prisiljeno in mu seže v desnico.

Po kratkem, skoraj mučnem molku se obrne Košan k zdravniku:

„Ampak tvoja ženska je izjema, dragi doktor?“

„Ona je pravilo, druge so izjeme.“

„Potem so pač izjeme že v večini.“

„Izjema bo pravilo in pravilo bo izjema — stoji zapisano,“ — modruje Jazbinšek. „Ženske nam kvari naša vzgoja.“

„Svetohlinstvo, katoliška morala,“ — pritruje sodnik Košan.

„Prisiljena sramežljivost, zatiranje naravnih čutov, laž in hipokriza, — vsa današnja družba je na to udarjena,“ — pravi Breznik. „Sadovi so seveda: — histerija in perverznost in drugi surogati zdrave spolnosti. Naša ženska je komaj zrela za ljubimkanje, za koketiranje; sposobnost za ljubezen je strašno redka.“

„Večina žensk je mrzlih,“ — meni Jazbinšek resno.

Košan se zakrohoče:

„Odkod pa ti naenkrat s takimi izkušnjami?“

„Vidiš, Bogdan,“ — pravi nadporočnik, „zato je danes zape-ljevanje zmirom težje. Ženske niso več za to.“

Oni pa zaprska:

„Don-Juanstvo je umetnost!“

„Zmirom težja umetnost.“

„Poskusita še vidva z estetičnim uživanjem!“ — se namuzne sodnik.

Javornik se zasmeje:

„To je Breznikov evangelij.“

„Hodi za menoj, prijatelj!“ — pravi Breznik.

„On hodi rajši za njegovo ženo,“ — prišepeta Jazbinšek Žitniku v uho.

„Če hočeš, do najvišjega užitka, pridi za menoj!“

„Ali si ga ti dosegel?“ — se obrne Javornik k zdravniku.

„Zdelo se mi je bilo . . .“

„Bilo!“ poprime hitro nadporočnik.

„O tem ne bom govoril.“

„Pojdi k vragu!“ — se razvname oni. „Estetično uživanje — to ni nikako uživanje, to je — molitev! In za molitev — zdi se mi — sem še premlad. Dokler še lahko zavriskam in zaukam, hočem prav brezbožno vasovati pri lepih deklicah.“

„In pri lepih ženkah,“ — ddstavi sodnik Košan.

„In pri lepih ženkah; — zlasti, če imajo moraliste za može, zakaj potem je delo lažje.“

Zdravnik se zgane, v očeh se mu zabliška. Poročnik Praznik povzame naglo:

„Tu ne gre za moraliziranje; za higijeno gre, za etično higijeno.“

„Za duševno in telesno zdravje,“ — kima Jazbinšek.

„Pojdi k vragu z zdravjem!“ — pravi Javornik. „Kaj pa je življenje? Danes je še tvoje, jutri že bogve čegavo. Življenje je samo sebi namen. To je edina resnica, ki sem jo spoznal. In dvoje je mogoče: altruizem, egoizem. Kdor se za bližnjega žrtvuje, je bedak. Ostane eno: — izkoriščanje življenja in vsega živega. Brezobzirno uživanje — to je evangelij! Vsak pomislek je veriga na nogah; strah pred ljudmi, pred kaznijo — slepota. Če je užitek velik, mi ne more biti žal ničesar: ne pogaženih zakonov, ne uničenih življenj, ne strtih duš. Preko trupel — to je evangelij!“

„Kaj pa vest?“ — vpraša Praznik malo žalostno.

„Res je: čista vest je užitek; pa tudi težka vest je užitek. Dobrota je užitek; pa tudi greh je užitek. Hvaležnost in sovraštvo, kes, zločin in kazen — vse je užitek!“

„Tudi vislice so užitek,“ — meni doktor Breznik z mirno ironijo.

„Tudi vislice so užitek!“ — poudari Javornik in ga grdo pogleda.

„Živele vislice!“ — vzklikne sodnik Košan in pije.

„Živio, oj živio . . .“ — zapoje Bogdan.

„Tudi bolezen je užitek,“ — pravi Breznik.

„Samo eno ni užitek,“ — odgovori nadporočnik s sovražnim glasom. „Nesposobnost ni užitek!“

„Kakšna nesposobnost?“ — zarežege Bogdan.

Doktor Breznik vstane:

„A največji užitek je menda srboritost; zlasti pri koštrunu‘ okoli polnoči, ko je natakara že zaspana in pivo plehko. Lahko noč, gospoda!“

„Kdor gre za padarjem, je strahopetec,“ — zarjove nadporočnik.

„Ali se hočeš spreti z njim?“ — se prestraši sodnik Košan.

Zdravnik plačuje Francki in se obrne mirno:

„In jaz, prijatelj?“

„Tudi ti si strahopetec!“

„To je tvoja diagnoza. A moja se glasi: — prijatelj Javornik je srborit, ker je zapisal danes dvakrat v svoj don-juanski dnevnik: diem perdidit!“

„Briga mene dan; samo da noči ne izgubim!“ — zavpije oni.

„Glej, da je v štacuni ne zapraviš!“

Večja polovica družbe odide z Breznikom. Pri nadporočniku ostaneta samo Košan in Bogdan. Zadnji zaprska:

„Živela štacuna!“

Jazbinšek se zakrohoče:

„Živeli štacunarji!“

In Bogdan zapoje zopet:

„Živio, oj živio . . .“ —

— Nad Krimom sveti krajec lune, zvezde so malo obledele. Zrak je vlažen, skoraj hladen. Izprehajališča so osamela. Sapica šumlja v vrhovih drevja. Iz globine drevoreda zeva skrivnosten mrak.

Tomo in Dreja hodita počasi, oba zamišljena. Brez dogovora sta ostala skupaj, kakor bi ju gnala želja, da se približa duša duši, da se razgali srce srcu . . .

„Preko trupel! — Dobro!“ — pravi Dreja. „Ampak Javor je pozabil, da uniči ta evangelij tudi njega samega.“

„Prej ali slej, brez dvoma!“

„Preko lastnega kadavra — to je tisto!“

„Njemu je tudi bolezen užitek.“

„Bolezen je nesposobnost in nesposobnost ni užitek — je trdil.“

„Nazadnje: — to bi še razumel, vse je lahko užitek. Bolezen in sramota, trpljenje, tudi smrt! Pri vsakem užitku je nekaj bolečine. In kje je meja zanj? Kar ti razburka čustva, kar ti pretrese dušo — je doživetje, je užitek. Čim globlje doživetje, tem večji užitek. Najgloblje doživetje je menda smrt . . . Torej?“

„Potem je smrt največji užitek. Morda. Mogoče je res tako.“

„In pomisli — smrt na vislicah!“ *No, no!*

„Trenotek je prekratek.“

„Dovolj je dolg, da občutiš to brezmejno zaničevanje do vsega, kar ostane za teboj. To zaničevanje mora biti nekaj neskončno sladkega.“

„Če si bil v pravici!“

„Če si bil v krivici, je še lepše. Tu imaš še roganje poleg zaničevanja. Roganje, satansko roganje — — božji užitek!“

Tomu se bliskajo oči, zobje mu tiho škrtajo.

„Hudič se roga, kadar drugi umirajo, ne kadar sam crkava,“ — pravi Dreja.

„Haha . . .“ — se zasmee Tomo. „Kaj pa je smrt? Ali verjameš vanjo? — In neumrjočnost duše? Duša je, ki uživa! — In satan je vendar večni! Vsaj on je večni!“

Dreja nagubanči čelo, stisne ustnice in molči ... Čez nekaj časa začne iznova:

„Ali si videl, kako je Javor vzrožil, ko sem bil omenil progresivno paralizo?“

Tomo pridrži korak:

„Zakaj je vzrožil, Dreja?“

Ta skomizne s pleči:

„Ne vem. Jaz se še vedno čudim. — To pa je gotovo: — bolezen ni užitek zanj.“

Prijatelja obmolkneta in zavijeta skozi park na desno. Od gradú odseva motna luč, izmed drevja v drevoredih žare posamezne svetilke ...

„Duša je, ki uživa, — to je tisto! Filister ne uživa z dušo. Njegova duša je pregnana v zadnjo zaprašeno kamrico. Zgolj telesno uživanje je znak filistrstva.“

„Bogdan je filister,“ — se nasmehe Tomo.

„Vzgoje nam je treba. Duša potrebuje šole, da postane zmožna za uživanje. Lepoto vidiš in jo občutiš; a če ti ne odmeva v duši in če te ne zgrabi za srce, je užitek nepopoln.“

„Nečist.“

„Nečist je, vidiš! Saj je tudi greh užitek, — a pokora mu je za petami.“

„Ali ni pokora užitek?“

„Kazen je užitek, dokler se ne zavedaš krivde. Ko se sam obsodiš in kaznuješ, ko se ti duša zvije v bolečinah in skopni kesa in pokore, — takrat se ti odkrije kazen.“

„Bog v človeku!“

„Zunanje kazni ni, kazen je samo notranja. V tebi samem, v tvoji duši — vstane kazen.“

„Vstane bog!“

„Sédiva tu na klop!“ — pravi Dreja. „V tem smrečju je tema kakor v rogu.“

„Kako je s kraljem na Betajnovi?“ — vpraša Tomo. „Korakal je preko trupel — in je zmagal.“

„V komediji je zmagal. Zadnji akt pa se je moral izvršiti v njegovi duši, — bil je tragičen.“

„In satan se je rogal.“

„Nečist užitek dušo obremeni, da postane nesposobna za uživanje. Nečistost ubije dušo. {Samo če si brez greha, moreš do najvišjega užitka.“

„Kateri je najvišji?“

„Vélika ljubezen! Spojitev duš!“

„Ljubezen za življenje. Véruješ vanjo?“

„Vérujem!“ — Dreja vzdihne in skrije obraz v dlani.

„Ti skrivnostni moj cvet, ti roža mogota!“ — zašepeče Tomo komaj slišno. Nenadoma pa se vzdigne in se ozre okoli; zdaj šele je spoznal okroglico, kjer je bil popoldne z Miro.

Dreja se mu nasmehne:

„Tu te je danes Mira poljubila.“

„Kaj? — Oprosti, Dreja! Jaz sem jo bil poljubil ... Kaj naj storim? — Človek je kakor pes ...“

„Nikar se ne vznemirjaj, Tomo! Pred menoj si čist. Ona je tebe poljubila. Ona te je iskala ... Meni je jako ljubo, da se zopet briga zate. Upam, da se vse lepo in pametno razvije ... Njena duša je v velikih stiskah. Kriza mora biti skoro na vrhuncu.“

„Kriza?“

„Čim več nas je ob njeni strani, tem laže jo prestane. Ali ti je pravila o svoji — ideji?“

„O kakšni ideji?“

„Saj ne vem, če je resnično njena ideja ... Ona se ti že še razodene. Jaz nočem mešati. Naj se stvar razvija, kakor je določeno! Jaz sem prepričan, da se prav razvije. Naj gre magari tik ob brezdnu, samo da pride mimo ...“

„To so mi same zagonetke. Človek se nazadnje tudi iz brezdna še izkoplje.“

„Tudi iz brezdna se lahko izkoplje; — ampak ...“

Tomo je prestrašen; nagne se k prijatelju in se dotakne njegove roke:

„Povej mi, Dreja!“

„Nič ni posebnega, moj dragi. Pravzaprav si niti sam še nisem popolnoma na jasnem. Danes se mi je začelo nekaj svitati ...“

Po kratkem molku nadaljuje:

„Mira je še mlada in nezrela. Le potrpite malo! Ona je še šolarica.“

„Šolarica?“

„Mlada ljubezen — je rekel Breznik. Vse to naše mlado iskanje in hlastanje, poželenje in hrepenehje, ljubimkanje, — vse to je šele šola za pravo, véliko ljubezen. In mi vsi smo šolarji.“

„Slabi šolarji,“ — pravi Tomo.

„Slabi in dobri,“ — se nasmehne Dreja. „So ljudje, ki so samo za šolo; vse življenje šolarji. So pa tudi, ki ne morejo dočakati, da dovršijo nauke; ti bi zaživali brez vsake šole.“

„Ti si pri zadnjih, Dreja.“

„Najsolidnejša je srednja vrsta: najprej šola, kakor se spodobi, potem življenje!“

„Javor mi je bil razlagal nekaj ljubezen kot — turistiko.“

„Javor je turist.“

„Užitek sam na sebi! Triglav ali Mangart, Veliki zvonar ali Bela gora, Bled ali Opatija, Rožnik ali Golovec, — to je precej vseeno; vsako ob svojem času. Ljubezen je sama ob sebi namen; čim raznovrstnejša, tem bujnejša in zabavnejša.“

„Brez duše.“

„Ne vem ...“

„No — morda tudi z dušo; a potem — z umazano dušo.“

„Z nečisto dušo.“

„Javor se ugonobi ...“

Dreja hoče še nekaj reči, pa se prekine, vzdihne in se ozre v nebo ...

Dreja

Tomo se mu čudi sam pri sebi: — Ta naivni, dobrodušni fantek, ki je bil popoldne še ves otročji, mu je nenadoma odkril pogled v globine svoje resne moške duše, razumne, čustvene, trpeče ...

Po poti zunaj zaškriplje pesek. Bližajo se koraki, slišati je glasove.

Dreja iztegne roko in posluhne ...

„To so oni!“

Tomo posluša in se začudi:

„Štacunarji?“

„Pustiva jih mimo! Tiho! Jaz bi zdaj ne mogel ...“

Bogdan govori. Čuti je besede:

„Breznik je filister.“

In Javornikov glas:

„Kadar ženska ostari, se potercijali; mož se pomorali!“

Košanov smeh ... Glasovi se oddaljujejo in utihnejo ...

Tomo se zasmije:

„Ali si ga slišal? Kdo je zdaj filister?“

Dreja je ves zamišljen:

„Verjameš na slučaj ali na usodo?“

„Na usodo!“

„Žive duše nisva bila srečala ... In zdaj — te tri!“

Čez nekaj časa pravi Tomo:

„Poslušaj tole idejo: — Človeška pota so v naprej določena — kakor pota zvezd, planetov in kometov. Z matematično natančnostjo je dognano, kje srečaš prvega, kako pozdraviš drugega, kdaj trčiš v tretjega. In kakor so ozvezdja in planetarični sistemi, so tudi skupine v človeštvu, ki so v medsebojni zvezi in tvorijo zase svoj ustroj. In nihče ne uide svoji sredi. Pa naj se izgubi po svetu, kakor komet v vesoljstvu, povsod ostane član družine, priklenjen na središče, ki mu iz neskončnosti določa pot; prej ali slej se mora povrniti, odkoder je bil izšel; in če se pogubi, se pogubi kot član družine, njegovi ostanki niso izgubljeni zanj.“

Dreja kima z glavo:

„Vse je izračunano. Povsod so isti zakoni. Snov in duh, obadva hodita vsporedno. V kraljestvu duše veljajo ista fizikalčna pravila vztrajnosti in stalnosti in večnosti in tako naprej ... Kje je naša prosta volja, če smo samo kot pripete žoge v vzorcu za planetaričen sistem? ...“

Po dolgem molku se vzdigneta prijatelja in se odpravita vsak na svojo stran ...

Tomo je bil pomirjen. Če je človek samo žoga v rokah usode, če je od začetka v njem pogon, ki ga popelje neizprosno do neznanih, a začrtanih mu ciljev, — čemu bi se potem poniževal sam pred seboj, čemu bi se obtoževal in zaničeval? — Kdo je odgovoren za njegovo pot? — Ali je bil sam iskal tega dne, ki ga je mahoma privedel zopet v bližino Mire, v bližino — Vêre, kakor da je tu nekje njegova prava smer, njegovo sredobežno — sredotežno? — izhodišče — zatočišče? — — Ko bi nenadoma zaslutil dopolnitev svojih hrepenenj, — ali sme verjeti svojim slutnjam? — — —

(Dalje prihodnjič.)

Ne vjamem, da bi nasprotni
itaki moliali do konca tega
manj

Resbečil živcev
da bi tihoma
preko časih zelo
odljivih soč

Sam na tebi ne dargeni
s. " Ali bi molial ?
enim, da ne. Molk ni

Sicer pa sam Shakespeare stika v svojih sonetih
tast, kakor je. Nad moč obavna je stika. In konca
njegovih dram? Konca je vselej našestjeja morala.
Mnogo jih je, ki ga počijo vindicirati celo katoliški
ohoglo, ptn. 307+

Emil Leon:

Cvetje v jeseni.

Blagor mu, ki ima v časih groze
in trepeta še moč, spominjati se zornih
prejšnjih dni!

Sedeli smo na najlepšem ljubljanskem vrtu. V senci pod divjim kostanjem.

Gospa Marica je z belo roko prekladala posode ter nalivala kave, da je silil prijeten duh pod zelene veje.

Tudi gospa Mica ni hotela brez dela ostati: narezala je belega kruha ter ga simetrično razstavila po mizi. Vmes pa je postavljala gospa Dinca male krožnike z rumenim medom in surovim maslom.

Pri človekoljubnem tem delu, ki je veljalo v prvi vrsti meni, me je prešinila misel — bog zna od kod je prišla — ki ni bila ljubezniva za ljubko trojico, katere gost sem bil danes na najlepšem ljubljanskem vrtu.

Premišljeval sem: „Kakor so lepe in srcu prikupljive, pa bi vendar življenje zastavil, da ta trojičica ni nikdar poznala tiste vse-mogočne ljubezni, katera ni dana vsakemu, komur je pa dana, tega pretresa, kakor pretresa vihar gozdove na gori!“

V svoji neprevidnosti dal sem besedo tej svoji misli. Kakor trije čmrljčki so se dvignile ter brenčale okrog mene.

„Kaj, da me nismo iz ljubezni vzele svojih mož?“

Prav ostro so me napadale, posebno gospa Dinca: „Da bi jaz svojega moža ne bila iz ljubezni vzela?“

Polastila se me je hudobija: „Moje mnenje govori, da si svojega moža vzela, ker prideluje vsako leto obilo dobrega in draga vina.“

Že sem upal, da pridem v dotiko z njeno sladko ročico. Ali vmes je posegla gospa Marica: „In jaz sem svojega vzela, ker sladkor in moko na debelo prodaja?“

„In jaz,“ je hitela gospa Mica, „svojega, ker z dobičkom raz-pečava sukno in platno?“

Nobena ni hotela odnehati od čebljanja in iz oči jim je plamtel ogenj, da sem menil, sedaj in sedaj bom upepeljen!

Na Kamniških planinah se je pričela megla kaditi izza vrhov.

„Vreme se spremeni“ sem pripomnil, da bi napeljal govorico v drugo strugo.

Uni-sono: „Užaljene smo!“

„Saj niste same, ljube prijateljice, saj imate obilo tovarišic! Čas, recimo moderni čas je tak, da je zakonska ljubezen prav važno blago, ki se za visoko ceno prodaja, za visoko ceno kupuje. Kaj morete ve za to? Žrtev ste dneva, ki vas je rodil. A same dobro veste, da bi danes Leander ne plaval čez Helespont, če bi pri dekletu ne slutil nekaj težkih hranilničnih knjižic! Tudi jaz ne morem za to, da je tako!“

„Obrekovalc! Hudobnež!“

Posadil sem se na konja: „Kaj veste ve tri, kaj vedo vaše tovarišice, kaj ve moderna ženska o tisti ljubezni, ki pretresa telo in dušo, ki veže dušo in telo, ki je kakor nevihta, ki pride, da ne veš odkod, ki te podsuje, ki te stolče, da se od nje nikdar več ne oddahneš, ki jo pa vendar hočeš imeti, in najsi radi nje življenje izgubiš! Kaj vi veste o taki ljubezni!“

„Mi ljubimo svoje može!“

„Dokler so v stanu mesec za mesecem polagati stotake na mizo! Če bi ne bilo teh stotakov, če bi ne bilo obleke in svile, ljubi Jezus! koliko ženic bi svoje može še ljubilo?“

„Ti dobro to veš, ker si — oženjen!“

Grenko-zasmehljivo so se smejale.

„Zasmehujte me, kolikor vas je volja! Da, prijateljice, kar vam ni bilo dano, dano je bilo meni! Pretresla me je ljubezen, enaka viharju, enaka nevihti! Prišla je pozno, prav tako je prišla, kakor pride časih kako cvetje v pozni jeseni. Sadu ni rodila, kakor ga ne rodi jesenski cvet. Če me hočete poslušati, vam razgrnem vse. Pri tem tudi izveste, čemu nisem hotel zakonske družice, katera bi me bila ravnotako okrog prsta obvijala, kakor obvijate ve svoje može. Pri poslušanju se bodele morda obilo smejale! Vprašanje je torej: me li hočete poslušati?“

Gospa Marica, gospa Mica in gospa Dinca so z enim glasom odgovorile, da hočejo poslušati.

I.

Ko se je po travnikih otava kosila — katerega leta je to bilo, nima za vas, častite gospe, nikakega pomena — sem vzel v roko pratiko ter izračunal, da dosežem točno po štirinajstih dneh osemintrideseto leto svojega brezpomembnega življenja. Teh osemintrideset let mi je tičalo neprijetno v kosteh: spodaj se mi je pričenjalo telo že nekako nesimetrično zaokrožati, zgoraj ob sencih pa je že nekaj sivelo, kakor po zimi, če leži ivje na vejevju. Sicer pa se mi je dobro godilo. Nekaj let že nisem poznal nikakih skrbi, kakor so me svoj čas davile na visoki šoli, in v pravdah sem koval če že ne rumenjakov, vsaj srebrnjake, tako da sta se napolnila dan za dnevom lonec in skleda. Vzlic temu pa me je tistega dne, ko sem ob roki pratike določil svojo starost, zavest, da se staram, prav potlačila in ravnotako me je potlačilo prepričanje, da mi na svetu ne ostaja drugega, nego tisto, kar imenuje Latinec: *fructus consumere*.

Stroj si, — tako sem govoril sam sebi — ki bo tekel, dokler so posamezni deli količkaj v redu. Potem pa tuintam kaj odneha, oči ti pokvari kratkovidnost, lasje ti izpadejo in po členkih se ti nabere apno, da teče stroj le še s stokanjem in ječanjem. Pri koncu pa vse skupaj pade, in kakor staro šaro te odneso v stran! Če se pa ob najzadnjem koncu vprašaš, je-li tvoje življenje imelo kaj višjega pomena ali namena, ne moreš drugega odgovoriti, nego: „Ni ga imelo!“

Tako sem govoril sam sebi, in prav živo sem čutil, kako me je potrla teh osemintrideset let, katere skoraj dopolnim. Kje naj dobim sočutno dušo, da izlijem vanjo svojo otožnost?

Gnalo me je iz sobe.

Ko stopim na ulico, je bil prvi človek, ki sem ga ugledal, trgovec Bon, tvoj sedanji mož, gospa Marica. Ali takrat ti še ni bil tako podložen, kot ti je dandanes, pač pa smo vedeli, da že šteje stopinje za teboj in da ne odide svoji zakonski usodi. Ker se je sam ženil, je bil tiste dni pravi agent za ženitve, tako da sem takoj vedel, kake besede mi bo spregovorila ta revna duša.

„Kam pa? Kam pa?“ je povpraševal.

Odgovoril sem čemerno: „Sam ne vem kam!“

„No, vidiš, ali ti naj do sodnjega dne trobentam, kako sam si! Plevel si na njivi, za katerega se nihče ne briga! Čisto tako,

kot plevel, tudi pogineš! Dohodke imaš; lahko bi preživel ženo in otroke. — Oženi se vendar!”

Kar videl sem, da živi v veri, da je spregovoril najmodrejšo besedo pod solncem in pod zvezdami! Ta modrost pa me ni potolažila, ker je ženska le slaba tolažba možu, če je star osemindeset let.

Tedaj se mi je pozelelo po gospe Heleni, katero ve tri itak dobro poznate. Tiste dni — morda je še danes — je bila najkrasnejša ljubljanska gospa, a bila je — gospa Mica, ne nabiraj svojih ust! — moja prijateljica. Kadar me je morila kaka skrb ali otožnost, sem se zatekel k tej svoji prijateljici, in vselej je njena materinska beseda razvedrila mojo dušo in čelo. V mojih očeh je bila gospa Helena vzor ženske, katera se ni dotikala prahu tega sveta. Z njo skupaj sva čitala Prešerna in na marsikatero krasoto Prešernovih umotvorov me je opozorila ona. Bila je čez vse mere idealna ženska: vsaj jaz sem bil prepričan o tem. Tudi s svojim možem — bil mi je součenec — je živela v resnično srečnem zakonu. Zakonska sicer nista imela velikega premoženja, v obilju pa sta imela, kar sta za življenje potrebovala. Dve deklici sta bili sad vzornega zakona. Starejšo je bila gospa Helena že omožila, in nikjer se ni opazalo, da bi se pri tem kaj trudila ali pa še celo posnemala sv. Petra, ko mu je Gospod zaukazal, da naj še enkrat razpne svoje mreže. Mlajša je živela še v hiši. Nekoliko me je motilo, da so jo klicali Elviro. Ali že takrat je ta deklič nosil glavo, kakor jo nosijo ponosne in lepe ženske v španski Sevilji. Samobsebi se ume, da je bila vzorno odgojena, in lepota na njej se je že razvijala, tako da je snubač lahko živel v nadi, da se mu s tako nevesto razcvete bujna zakonska sreča. Za svojo osebo sem malo občeval z gospico Elviro, ker tedaj niti osemnajstega leta ni bila dosegla. Ves dan je letala od učitelja do učitelja — učila se je nebroj modernih jezikov — in tudi po klavirju je trkala, kadar je le količkaj utegnila. Bila je splošna sodba, da se bo, kakor sestra, lahko in dobro omožila. Vsaj gospa Helena, ki mi je zaupavala največje tajnosti, mi ni nikdar kaj potožila, da bi jo v tem pogledu morale kake skrbi.

Gospa Helena me je, kakor vsikdar, preprijazno sprejela. Brez ceremonij sem prisedel k njej ter takoj opazil, da je danes v razgovoru bolj počasna. Nekaj je pletla, a tuintam je počivala z belima rokama ter se zagledala v drevesa Lattermannovega drevoreda, na katerega se je nutil lep pogled iz okusnega stanovanja. Pazljivo

in vestno me je poslušala, ko sem ji tožil o dolgočasnem svojem življenju in o osemtridesetih svojih letih. Ni mi odgovorila takoj, pač pa je rahlo zaklicala: „Elvira!“

Hčerka je takoj, prav kakor da je čakala na klic, vstopila vsa pokorna in udana, vzor prave in poštene odgoje.

„Kaj želiš, mama?“ To, se ve, je vprašala po francosko.

Kako okusno se je bila napravila ta zelenjava! Vse je okroglo postajalo na njej in beli predpasnik je lepe oblike mladega telesa še bolj povzdigoval.

Mama jej je ukazala, da naj gre za pol ure na sprehod, a da se ima potem zanesljivo in gotovo vrniti domu. Elvira je brez odloga odšla, in preprican sem bil, da pride točno in gotovo zopet domu, kakor se ji je zapovedalo.

„Kako to grmičevje rase, mi pa se staramo in življenje nam je v nadlego!“ Po teh besedah nisem mogel zadržati globokega vzdihla. Gospa Helena me je skoraj pol ure tolažila ter mi dokazovala, da pri meni o starosti še ne more biti govora. Končno pa se je zagledala v strop in je nekaj premišljevala.

„Koliko časa, gospod doktor že zahajate v našo hišo?“ me je vprašala naposled z nekako resnostjo.

„Šest let, in hvaležen sem Bogu za vsak trenutek, katerega sem smel preživeti v vaši družbi, gospa Helena!“

„To je fraza!“ je odgovorila hladno.

„Čemu fraza?“

„Drugega biti ne more!“ me je zavrnila odločno.

„Dokler sem bila sama, se je dalo to še urediti; sedaj pa, ko je Elvira dorasla, ni moči več krotiti hudobnih jezikov. Saj me umejete, gospod doktor?“

„Čutim se vendar starega!“

Zavrnila me je takoj: „Hudobni jeziki tega ne čutijo!“

Skoraj zaihtel sem: „Kaj mi je početi? Ali naj ne prihajam več v vašo hišo? Kako naj živim?“

Čutil sem se v resnici nesrečnega. Gospe Heleni pa se je razširil čaroben smehljaj po licu in šepnila je: „Se da tudi drugače urediti.“

Ko me je nekaj časa pomenljivo gledala, je še dostavila: „Opraviti imam v mestu. Moj mož ima vsak hip priti; počakajte ga in lahko z nami večerjate.“

Izginila je in me prepustila občutkom, ki so se kar usuli name. Kaj mi je početi? Ali mi je pokazala vrata? Njena beseda, da se da stvar tudi drugače urediti, mi ni hotela iz spomina. Ali kako?

Klink! Klink!

Kakor bi me zadela strela, tako me je zadel ta „klink! klink!“ Elvirica se je točno vrnila domu in sedaj je v belem predpasniku, ki je še bolj uveljavljal njene zaokrožene črte, igrala na klavir.

V hipu se mi je odprl pogled na Galilejsko jezero — morda je bilo tudi kako drugo, ker nisem učenjak sv. pisma — in videl sem sv. Petra, ko je s tovariši privlekel prazne mreže k svojemu Gospodu. In Gospod je ukazal: „Vrzite mreže še enkrat!“

Klink! Klink!

Pokril sem glavo in bliskoma sem stal z znojem oblit na ulici. Tam pa sem padel v roke svojemu zdravniku, ki z bolniki ni bil nikdar ljubezniv.

„Kaj se potikaš po tlaku?“ je zakričal osorno, in to z obrazom, ki je podoben kozolcu, če ga prevrne burja po zimi.

„Bolan sem!“

„Vraga si bolan! Delaš, če se tisto pravdno pisarjenje sploh delo imenovati more, delaš kot navit avtomat! Misiš malo, ješ pa veliko, kot prešiček pri koritu! Polenaril si telo, polenaril si dušo, in rediš se, kakor da je mast glavni namen tolstega tvojega življenja! Poslušaj moj svet:

Sedaj ko se otava kosi, odrini v kako pogorje! Lazi po skalah! Pridruži se koscem! Hodi, hodi in delaj! Potem kmalu sprevidiš, da je življenje dar božji in da se zgolj le tepci dolgočasijo v njem!“ Nato je odrinil.

Meni se je tedaj prikazalo pred pogledom zamazano pismo in njega velike črke, ki so bile videti, kakor po senožeti razmetan plot.

Sestra moje matere je bila omožena na Jelovem brdu, visoko v gričih, in pismo mi je pisal njen sin Boštjan Presečnik, ki je bil vsikdar ponosen na sorodstvo, ki je naju vezalo. Tiste polomljene in razmetane črke so mi pripovedovale, da je Boštjan slabe volje, ker se za sorodstvo premalo brigam: „Več kot pet let te ni bilo pri nas. Svoji ljudje morajo s sabo držati. Tudi Barba že težko čaka. In Meta se je razrastla, da jo komaj spoznaš.“ Barba, rojena Muhova iz Jarčjega sela, je bila žena Boštjanova, Meta pa njegova hči. Ta se je „razrastla“. No! No!

II.

Jelovo brdo! Ravno pod Blegošem tiči mala ta vasica sredi rodovitne ravnine, kjer prideluje prebivalstvo svoje življenjske potreščine. Črešnja je glavno drevo in spomladi je krajina povita z belimi venci. Tudi oreh je tu domačin in sad njegov slovi po vsem pogorju.

V tem pogorju sem preživel otroška svoja leta, kakor živi mlada ptica v gnezdu. Živeli smo, kakor kos narave, in še obleke nismo imeli. V tisti dobi je v našem pogorju še cvetela navada, da otročaj, dokler ga niso poklicali v šolo, ni dobil svojih hlačic. Nosili smo dolge, do peta segajoče srajce, in kjer smo se igrali, je bilo videti iz dalje, kakor bi se na kupu valjale umazane vreče. Če je sneg zapadel, so se valjale te vreče bose po snegu in tuintam podrgnile s krvavo kožo po ledu. Ko je prišla rahla pomlad, staknili smo vsako ribo v vodi in v gozdu ga skoraj ni bilo gnezda, da bi ga ne zasačilo naše oko, bodisi na zemlji pod grivo, bodisi visoko na veji ob deblu. Pisani pinož, rumeni strnad in zlata taščica — pri nas pravijo tej drobni živalici „šmarnica“ — nobeden ni mogel skriti zakonske svoje posteljice pred nami. Bili smo del narave in ne hote smo občutili, da pripadamo k zemlji, kakor pripada k tej zemlji jelka, ki zraste na slemenu Mladega vrha. Z naravo smo skupaj zrastle in eno smo se čutili z njo! Zatorej me sili vse nazaj v rojstni svet in tja me bo silito, dokler me bodo noge nosile! Kadar zopet pridem v rojstno krajino, me v hipu obdajo otroška leta. Niti najmanjši pripetljaj ni pozabljen in spominjam se vsakega kraja, kamor je nosila ptica svoje gnezdo, kjer smo kurili krese, kjer smo lovili rake-koščake ali tolkli kozo „pod novim cesarjem gori in doli“!

Vsi ti spomini ti mrgole pred dušo, telesu pa je, kakor bi se kopalo v bistri in okrepečevalni vodi.

Ravno tako je bilo tisti dan, ko sem hodil proti Jelovemu brdu. Mehki spomini so me objemali, in ko sem dospel do Tominčevega hrastja pod Lovskim brdom, ni vrag, da bi ne bila zapela vuga? In pognala je zlati svoj glas v zeleno dolino! Vuga? Malo pozno je že bilo zanjo. Meni pa se je vendar zdelo, da je le bil „stric Matije“, ki prišiva svoje gnezdo na rogovilico pri veji, da mu giblje sapa mladiče v tej zračni zibelki. Ej, škoda, samo enkrat v življenju sem vedel za tako gnezdo, a še to je viselo na tako šibki veji, da nisem mogel do njega!

Nad Lovskim brdom je pričel kazati svoj obraz stari naš Blegoš, a tik njega je čepel okrogli Koprivnik, izza katerega se tako radi privlečejo črni oblaki, da namočijo polje, kadar je najmanj treba. Takrat je v ozadje stopila Ljubljana in vstran so stopile vse skrbi, ki grenijo življenje samcem po mestih!

Hotel sem sesti pri poti v šumeče resje ter se zagledati v plešasti Blegoš, če me morda še pozna?

A pri poti sta že dva sedela. Pred mano sta že bila prelezla klance do Lovskega brda. Sedaj sta čepela v resju, podobna kupu nesreče, in meni sta se videla kakor omlačena dva snopa.

Mož je pokazal z roko na Blegoš: „Lep je! Na vrhu je v senci, po bregovih pa ga solnce obseva!“

In res je takrat nad goro plaval velik oblak, ki je jemal vase solnčne žarke, tako da je bil vrh teman. „Lep je,“ — k meni je obrnil izmučeni svoj obraz, — „in če je človek šestnajst let bil notri, se ga komaj nagleda.“

Zagledal se je v goro. Pričelo se mi je svitati, kdo bi bil ta človek. Dolgi zapor mu je bil razoral lice in izpadli so mu bili tudi lasje na glavi. Ni ga bilo lahko spoznati.

Nekdaj je naše gorovje le o tem govorilo, kako sta se kočar Skalar in gruntar Kalar trgala zaradi male njivice, ki je bila last beračeva, po kateri pa je hotel bogatin vlačiti posekani les iz svojega gozda, ki je ležal ravno nad omenjeno njivico. Kalar, ki je bil z vso vasjo v sorodu, je imel torej vso vas na svoji strani. Imel je pa na svoji strani še različne odvetnike, ki so mu denarnico puščali, da je pravda več stala, nego sta bila njivica in gozd skupaj vredna. Skalar je vsled tega imel proti sebi vso vas in mnogo odvetnikov, ali vzlic temu je končno zmagal v pravdi.

Lahko si mislite, kako sovraštvo je nastalo med Kalarjem in Skalarjem. Bogatin je besnel, in bil je — kakor pravimo — vedno pripravljen, revnemu kočarju „s sekirico dobro jutro voščiti“. Temno sem se spomnil, kako se je govorilo, da sta se v nekem robovju na Blegošu srečala, se spopadla, in da se je pri tem Kalar do smrti ponesrečil. Potem je bila dolga razprava in — če sem se prav spominjal — je bil Skalar za vse življenje obsojen v Gradiško.

Pri teh spominih sem spoznal Šimna Skalarja, s katerim sva v otročjih letih ovce skupaj pasla, kateri je pa bil videti sedaj za najmanj trideset let starejši od mene.

Zopet je ječal: „Lemoj, šestnajst let! In noben dan nisem videl ne Koprivnika, ne Mladega vrha in ne Starega vrha. Posušil sem se kot kopriva — ej, huda je bila!“

Ko je nekaj časa molčal, je iztegnil koščeno roko ter pokazal na kraj, kjer se je iz zelenega bukovja kazal bel rob na bregu, katerega obrača Blegoš proti Jelovemu brdu.

„Vid'š, tam za robom je bilo! Na ozki stezi me je srečal, sekiro je vzdignil in k meni je rinil. Ker pa je bilo deževalo, se mu je spodrsnilo. Truplo in sekira sta pela po skalovju navzdol, in kakor je Bog v nebesih: jaz se ga z roko nisem dotaknil! Vid'š, tako je Kalar umrl!“

Vprašam: „Kako, da so te obsodili?“

„Njegov brat je pričal. Skrit za grmovjem, je hotel videti, kako sem Kalarja pograbil in ga potisnil čez rob. Krivico mi je delal in šestnajst let mi je ukradel!“

Dosedaj Šimnova žena, Luca, ni bila spregovorila. Prejkone je bila v dvomih, ali me naj tika ali vika. — Pri nas so tiste dni imeli samo ožehjeni pravico, da so jih vikali; če si vikal neoženjenega, štel ti je to v zlo. Žalibog je tudi ta lepa navada v pogorju ponehala, in kmalu doživimo, da se bodo dekleta iz različnih far med seboj vikala!

Pa Luca se predolgo časa vendarle ni mogla krotiti. Imela je jokajoč, stopen glas, kakor ga ima zajec, če si ga slabo zadel. Povzdignila je ta glas.

„Toliko sem vekala,“ je zastokala, in njene oči so v resnici bile podobne studencu, kadar zgubi vodo v poletju, „toliko sem vekala, ko so mi moža odpeljali. Sosedje me niso pogledali, in če bi Presečnika ne bilo, vzela bi bila konec od lakote. Drugi me tako ni vzel na delo! Dobro leto potem je umrla Špelica — od stradanja! Toliko sem vekala!“

Pri nas ljudje ne jokajo, pri nas vse „veka“, tako otrok v zibeli, kakor žalujoči pri pogrebu. Zatorej je tudi Luca „vekala“, ko so ji moža vzeli in ko je umrlo otroče.

Pa tudi brez vekanja bi bil človek tej ženski verjel, da je veliko trpela pod božjim solncem. V teku tega trpljenja se je oprijela bolezen, da je s suhim svojim obrazom migala neprestano semintja, kakor petelin na vrhu cerkvene strehe, kadar je dvojna sapa v zraku. Ta uboga glava je brez odloga kakor nihalo premikala se od leve na desno in od desne na levo, prav kakor da bi hotela sproti zanikavati, kar je govorila z jokajočim in stepenim

svojim glasom. Vse to je napravljalo vtis smešnosti, ali ravno ta smešnost je nehote povišavala — če si nosil kaj človeškega srca v sebi — vtis žalosti, katera je bila materi Luci v toliki meri prisojena.

„Tako je tudi Špelica umrla! Pa še tružice mi niso hoteli napraviti v vasi! Morilci in ubijalci nismo imeli nobene pravice!“

Radoveden sem postal.

„Lemojte“ — pa se je takoj popravila — „le moj, zdaj sem te spoznala! Brada ti rase, pa si vendar Kosmov! — Zjutraj je umrla, in povem ti, od stradanja! Na svetu je komaj tri leta bila. Pa nikjer nisem mogla dobiti desk, da bi jo bila spravila, kot se spodobi človeku. Zvečer, ko se je luna prikazala za Goro, sem jo naložila v košek, s katerim smo travo vozili, če smo imeli kravo pri hiši. Takrat je sadje cvetelo. Naložila in odpeljala sem jo po noči. Nekaj jablanovih vejic sem položila k nji, da je šla v cvetju od doma.“

Sedaj si predstavljajte to revo, ko je svojega mrtvega otroka v pozni noči vozila po slabih gorskih potih! Vam, mestne gospe, kdo naj verjame, da sploh veste, kaj je trpljenje na svetu? —

„Povedati ne morem, kako mi je bilo tisto noč. Tak pogreb, in nedolžen otrok, ki nikomur nič hudega storil ni! O Jezus! O Jezus!“

Nekaj časa je vzdihovala, nakar je še dostavila:

„Ali brez pogrebcev moja Špelica ni ostala. Ko jo pod Malenskim vrhom pripeljem do prvega ovinka v gozdu, pogledam na tratino pod seboj, pa ti jo primaha tam doli rujav in kosmat zajček. Kak streljaj od mene skoči na pot. Prav nič se ni bal mojega mrtvega otroka. Sredi pota se vsede, prav čudno maha z ušesi in si mane z nožico kuštravo glavo. Oči si briše, sem si mislila. Na vse to izgine v bukovje, a povem ti, še trikrat je žival prekrizala pot; vselej je obsedela in si brisala gobček. In vidiš, Bog je poslal tega pogrebca, ker ni bilo ljudi! O Jezus, jaz sem kaj prestala tisto noč!“

Še mnogo sta mi potožila, ali Luca je potem vodila prvo besedo.

„Otroka sem pokopala, moža so imeli v Gradiški, fantiček pa je moral v službo, ker ga doma preživiti nisem mogla. Bila sem zapuščena, kot zapuščena ptica po zimi. Leta so tekla, nato pa sem šla k cesarju.“

Vprašam: „Na Dunaj?“

„Tje, kjer je cesar. Dohtar“ — tu je v moje veliko zadoščenje imenovala našega prijatelja Karla — „mi je vse lepo napisal in v posebnem listu je prosil vse kristjane, naj mi gredo na roko, ker ne govorim nemškega jezika. Nič mi ni računal in še nekaj za pot mi je dal. Hvala Bogu, da so še dobri ljudje na svetu!“

Na dolgo in široko mi je pripovedovala, kako se je vozila na Dunaj, kako je ondi cesarja iskala, kako so ji vzeli prošnjo, da cesarja ni videla, da pa ji je ta vendar le pomilostil moža.

„Zdaj, zdaj imam moža,“ je končala. „Obleko sem mu kupila, da se je napravil, kakor vidiš.“ Ponosno je migala z glavo: „Ali ni čeden?“ Čeden sicer ni bil, ker je nova obleka visela na njem, kakor na plotu, a pritrdil sem, da je čeden.

Tiho je dodala: „Doma pa mu nimam kaj skuhati. Ni pšena, ni moke in drugega nič. Prvo noč bo moral v posteljo brez večerje.“

Obmolknila je ter me kimaje gledala od nog do glave. Nato je vprašala:

„Ali kaj prida zaslužiš?“

Videl sem, da je s strahom pričakovala mojega odgovora.

„Nekaj že.“

„Toliko, da lahko živiš?“

„Prav lahko!“

Sedaj je trepetala vsaka črta na upadlem obrazu, dokler ni polagoma iztisnila iz sebe, da bi jima kaj posodil in, pri ljubem Bogu! ne podaril. Kmalu smo bili edini, da jima posodim, da si bosta imela s čim kupiti živeža na Malenskem vrhu in da si potem tudi kravo kupita, brez katere jima ni bilo izhajati.

Res smo nato pri Posevčniku na Malenskem vrhu nakupili moke in drugih potrebščin. Trгоvec pa nam je pridal vrečico, katero smo napolnili in katero je potem ves srečen nosil Skalarjev Šimen.

Pri odhodu je Posevčnik omenjal, da je vsa vas v ognju in da bi morda ne kazalo, da bi se danes domov vračala.

Pa smo jo le odrinili proti Jelovemu brdu, kjer je bilo splošno mnenje, da „morilec“ ne sme v vas.

Približali smo se prvim hišam.

Čuli smo vpitje in opazili smo, da so ljudje vihteli kole in vile. Razlegal se je krik: Živ ne bo prišel v vas! Če je oni pod zemljo, naj gre ta za njim!“ V prvi vrsti je divjal Kalar, ki je v

rokah nosil zakrivljene gnojne vile. Tudi nekaj žensk je kričalo vmes, in še celo otročaji so tiščali količe v slabotnih rokah.

Ta dva sta obstala in od groze sta skoraj okamenela. „Moli, Luca!“ je zaječal Šimen. Krčevito je tiščal vrečico k sebi, snel črni svoj slamniček z glave, z desnico pa pričel delati velike križe čez potno svoje čelo.

Zadonela je veličastna molitev o Kristovem trpljenju, in stepeni in jokajoči glas kimajoče Luce je presegal vpitje množice. — Kakor veste nisem bil nikdar posebno vnet za molitev, ali ta prilika me je preobvladala in razoglav sem korakal za onima, ki sta v silnih stiskah iskala pomoči pri Njem, ki je nekdanj trpel za solzni naš svet. Že smo dospeli do sovražne tolpe. Za Blegošem je solnce zatonilo in senca je légala po krajini. Kakor jok je bilo čuti Luce skrhani glas: „ki je za nas krvavo bičan bil, ki je za nas s trnjem kronan bil, ki je za nas križan bil.“ Preplašena ženska ni ostala pri enem; vse skupaj je mešala, tako da je sedaj molila k Onemu, ki je za nas križan bil, potem pa zopet k Onemu, ki je za nas s trnjem kronan bil. Presunilo me je tako, da sem skoraj videl, kakor bi stopal s trnjem ovenčani in krvavo prebičani Odrešenik s svojim križem pred nami.

In ta dva sta nosila križ z Njim!

Ljudstvo je obmolknilo. Že je nekaj količev odletelo v stran. Matere so pograbile po otrocih in tudi možje so izginjali. Zadnji je odstopil še Kalar in vile je treščil na tlak pred hlevom.

V hipu ni bilo videti žive duše več. Ostal sem sam sredi vasi. Onadva pa sta odkorakala proti svoji podrti koči, in še iz dalje se je čul stepeni in jokajoči glas Luce: „ki je za nas križan bil“. —

Tako sem prišel tisti večer na Jelovo brdo.

(Dalje prihodnjič.)

Lapsko leto.

Eino Leino. — Preložil iz finščine dr. Ivan Prijatelj.

Laplandiji je kratko leto dano;
lišaj tu, ječmen, mah čez noč zoré;
ta misel z mano hodi neprestano,
ko mislim, bedni narod moj, na te.

Zakaj tak rano vse lepo umreti
in vse veliko pasti mora tu?
Kaj videl pevskih src sem ledeneti,
kaj strtih duš molčati sred ledu?

Drugje celo so starci ognja polni,
snežena glava, duh pa vroč in smel,
pri nas so že dojenčki stari, bolni,
a mladih mož pogum za grob je zrel.

Jaz sam? — Kaj mi le to po glavi hodi?
Dokaz, da tudi moj duh že stari.
Kaj govorim o narodov osodi
in ne hitim tja, kamor žene kri?

Odgovor: lapsko leto. — Srce moje
postaja plaho, žalostno, brez nad.
V Laplandiji se ptica ne napoje
ne nacvetè, ne nasmeji pomlad.

Tu zima je doma. Le nekatera
ideja tu med potjo postoji,
potem so zapuščena ta jezera
in daleč proč podnebni roj hiti.

Pozdravljam vas, ve ptice čudovite
velike misli, tu samo v gosteh!
Pri nas počijte, gnezda si spletite
mimogredoč na jasni, južni breg.

Bodite kakor severni labodje,
jesen jih vzame, spomlad da nazaj;
tako globok mir gozdnih jezerc tod je
kot skale trden, zvest naš zavičaj.

Letite skozi zrak, v sijajnem tropi,
vršite dela, osrečite vse,
ko pa tu zimo vidite v pokopi
rotim vas, prosim vas, vrnite se.

Brezbesečnost.

K. D. Baljmont. — Iz ruščine preložil dr. Ivan Prijatelj.

J
Je v ruski prirodi utrujena nežnost,
utihla boleš in pogoltnjeno žalje,
zamolklost gorjá je, tihota, brezbrežnost,
nebo tak hladno in tak bežne so dalje.

Ob zori greš v polje, čez nizko pobočje,
nad reko ko dim je megla razprostrta,
gozd temni molči in ne gane se ločje,
in duša je žalostna in je potrta.

A vstopi zvečer ko v valove hladeče,
potopi v globino se vaškega vrta —
drevesa so mračno in čudno molčeča
in duša je žalostna in je potrta.

Ko da zaželjeno je duša prosila,
pa so razžalili jo kruto brez vzroka,
in duša utihnila je, odpustila,
a nehote joka in joka in joka.

Dr. Ivo Šorli:

Mirakel.

(Spomini.)

Počasi smo se sestajali, resno, brez hrupa in glasnega pozdravljanja. Zakaj na vseh je ležala zavest, da nas čakajo težka zalezovanja in preganjanja, da bomo imeli odslej trdega posla z nasprotnikom, kateri ima sto rok in sto nog kakor strašna morska pošast, po kateri ima ime; sto rok in sto nog, katere bodo prežale na nas dan in noč, izza hišnih voglov, izza vežnih vrat, izza temnih ulic ... Konec je milih popevk blede luni, svetlim zvezdicam in njih sestricam za svetoantonskimi okenci; konec bodrenju zaspanih Filistejcev, a predvsem konec šegavemu poigravanju z njih bedječimi čuvaji. Edina sreča, da se je bila iztegnila ena teh zmajevih glav prav do nas in nam blagohotno šepnila na uho, da nam je pošast napovedala neizprosno boj. „Un uomo avvisato — mezzo salvato!“ je rekla glava. „Če vem, da me loviš, me najbrže ne dobiš!“ je prevedel podkralj Jaburek.

Gubernator ban Jelačić je bil hišni gazda in je sprejemal. Prišel je bil Pandolf, naš vrhovni poglavar, Cesarost, prišlo še osmero drugih članov, vsi gubernatorji, manjkal je samo še dični naš podkralj in nadgubernator Jaburek.

„Sedite, Cesarost, Presvitli in Velemožni!“ je povabil gazda Jelačić in je porinil edini stol proti Cesarosti.

„Za vse premalo, za enega preveč!“ je odgovorila Cesarost in je sedla na tla, v krogu po sobi drug ob drugem mi. Komaj smo se videli ob brleči petrolejki na mizici v kotu.

„Krivica se nam godi!“ je vzdihnil nežni Hasan-aga.

Še žal jim bo!“ je prikimala z grobnim glasom Cesarost. „A da je narod čvrst in čil, vstal bi kakor en moč, šel bi pred nasilnikov grad in bi zahteval našo izročitev. To se pravi: zahteval bi za nas, svoje poglavarje in probuditelje, vse naše stare in prestare svobodščine. Toda narod je bedast in top, narod bo spal in smrčal in bo zatiralcem še hvaležen, češ: zdaj bo mir!“

„Requiescat!“ se je z bridko ironijo zahehetal strupeni Ferenc Tahi.

„In večna luč . . . à prapos, kar se luči tiče: ali nimaš nič več petroleja, Jelačić, Presvetli, — glej luč ugaša!“ se je spomnil Mehmed-beg.

„Tem bolje, bojevali se bomo v senci!“ je povzela Cesarost. „A bojevali se bomo ljuto in do zadnje kaplje tega ali onega! Toda vi vsi veste, velemožni gubernatorji in ti presvitli ban, da le sloga jači, a nesloga tlači. In zato si ne morem kaj, da bi ne poskusil, kako bi preprečil vsako nesporazumljenje med to hrabro četo samo. Zato računam ukazati: Ti, Kara Mustafa, odstopiš še danes svojo prelestno huris pri „Petelinčku“ Mehmed-begu, ti Mehmed-beg svojo pri „Zajcu“ meni, — že delj časa počiva na njej moje milostno oko, — a ti Hasan-aga, ki te nadomesti Mehmed-beg, ti pojdi in si poišči! Toda tudi mejaških sporov ne sme biti več. In zato, Kara Mustafa in Selim-beg, ustanavljam med vajinima provincijama, to je grgarsko in trnovsko, novo svetogorsko provincijo, ki jo s tem podeljujem Frankopan v povečanje njegove solkanske. Gre pa ta nova provincija ob vsi svetogorski cesti po dva metra na obeh straneh široko od Solkana do same Svete gore.“

„Smem torej pobirati desetino od hadžij?“ je malomarno vprašal mogočni Frankopan.

„Petdesetino!“ je milostno dovolila Cesarost. „Toda ne moti me z osebnimi stvarmi! To so bili med vami glavni spori, ki morajo zdaj popolnoma prenehati! Razumeli?“

Polglasno pritrdjevanje v zboru.

„Presvetli gazda naj nabaše in prižge pipo, da pojde okrog v znak miru in sprave!“ je predlagal Hasan-aga.

„Stori, kakor je rekel Velemožni!“ je ukazala Cesarost.

In se je zgodilo. Svečano je krožila pipa.

„Kako prijetno pihljajo vetrovi čez prerijo in kako globoko šume drevesa!“ je ekstatično občutil Hasan-aga.

„In ogenj plapola . . .“ je hotel Selim-beg.

„Ogenj ne plapola!“ je razsodila Cesarost. „A bi moral! Zapali, Presvetli!“

Ban se je za hip, a le za hip ozrl, kakor da pomišlja in celo koleba. Potem je vstal, je vzel velik kos kositarja izpred peči in ga je položil na sredo sobe. Cesarost se je počasi dvignila, je zgrabila s svojimi silnimi rokami staro stolicu in ji je z enim samim pritiskom polomila rebra in kosti. Še košček papirja, čezenj najdrobnejše prečke, in čez hip je veselo zaplapolal plamenček.

„Selim-beg, bodi gasilec! Za vsak slučaj!“ je menila Cesarost.

„In bil je gasilec!“ se je s prekrizanima rokama priklonil Selim-beg, je postavil velik vrč vode poleg sebe in je zopet sedel.

„Da grem in ustrelim medveda?“ je vprašal Kara Mustafa.

„Človek ne živi samo od medvedov!“ je odkimala Cesarost.

„Velike stvari se dogajajo!“ je menil po dolgem molku Selim-beg.

„To je šele začetek!“ je razodela Cesarost.

Čez dolgo časa zopet Frankopan:

„Narod bez budućnosti jest narod bez škola. Ne?“

„Pojasni mu, Kara Mustafa!“ je ukazala Cesarost.

„To je samo navidezno!“ je izvršil povelje Selim-beg.

„Hvala ti!“ se je priklonil Frankopan.

Plamen je naglo požiral trhle, borne drobce. Samo ena noga se je trdovratno ustavljala.

„Poglej, Cesarost — noče!“ je pokazal Zrinjski.

„Značaj!“

„Rešimo ga! Značajev domovina potrebuje!“

Cesarost je pomislila. Potem je vzdignila desnico proti ognju z iztegnjenim palcem navzdol.

„Pollice verso! Značaj je rešen! Hvala v imenu domovine!“ je vzkliknil Selim-beg, potegnil ogorek iz ognja in ga pomočil v vrč.

„Ne moti z banalnostmi!“ je pokarala Cesarost. „In s tem zaključujem sejo!“ je pristavila in vstala.

Ves zbor se je dvignil. Selim-beg je naglo prekladal ogorek iz roke v roko.

„Poglej Cesarost, kdo bi bil vrednejši? Nosi!“ je rekel in se je globoko priklonil.

Cesarost je prijela in se je spekla. Ali mirno je rekla:

„Višega duhova potrebujem, zakaj jaz sem samo vojščak. Bodi ti, Selim-beg! Vzemi in nosi!“

„In bil je Viši!“ se je priklonil Selim-beg. Takoj na to pa je izustil besedo ali glas, ki ni bil primeren. A opomogel si je in je rekel:

„Kako bi jaz sam toliko breme, Cesarost? Imenuj mi levita! Poglej — Hasan-ago!“

„Bodi Hasan-aga!“ je prikimala Cesarost.

Levit je prijel, vrgel naglo v vrč, se je globoko priklonil in je potem šele vzel zopet ven. Bilo je zdaj po kopeli nemo in pohlevno.

Še toliko smo počakali, da je gasilec opravil in potem smo odšli.

Doli smo srečali Jaburka, podkralja. Bil je namenjen k nam.

„Vitezi cenjeni, kam ste namenjeni?“ je vprašal.

„Poglej, — velike stvari se dogajajo!“ je rekla Cesarost in je pokazala reč.

„Ker verjamem, ne vprašujem!“ se je priklonil podkralj. In v trenutnem razsvetljenju je vzkliknil:

„Mirakel je! Čudež!“

„Mirakel!“ je pritrdila Cesarost. „In mi njegovi vitezi! Poglej tudi višjega duhovna, poglej mu levita!“

„Velike stvari! Toda moj stari mi ga je danes pricitral dvajset litrov. Pojdimo nadenj!“ je rekel podkralj.

„Prelepe stvari si povedal v nelepi obliki!“ je karala Cesarost.

„Oprosti, — nisem bil deležen razsvetljenja!“

„Nisi bil. In večna škoda za to! Nikdar ne boš, kar smo mi, ki smo videli in čutili!“

„In kje je tlel sveti ogenj?“

„Sredi sobe bana, gazde. Nosilo je skozi leta telo njegovo. Zdaj je prah in pepel, kar je bilo minljivega, — to pa je ostalo in bo živelo! V viteškem boju za svobodo! Samo je prišlo nad nas in mi sami smo sami nastali!“

„Vznikli ste takorekoč!“ je z veliko grozo v glasu spoznal Jaburek, podkralj.

„Vznikli! In tudi tebe je čakalo. Pa si se zakasnil kakor petero bedastih devic!“

„Nisem devica!“ je rekel podkralj.

„Dovolj je drugo! Šlo je mimo tebe. In vendar te mi je žal!“

Dospeli smo in vstopili. Na mizi se je zasvetilo v visokih posodah, ko je bila prižgana luč.

„Storite, da bom kakor vi!“ je prosil Jaburek, podkralj, ko smo posedli.

„Kako? Ali je od nas? Povej ti, Višji, kaj pravi pismo in ustno sporočilo!“ je ukazala Cesarost.

„So vznikli in so udarjeni!“ pravi pismo,“ je razodeval Višji v besedah, ki jih je jemal od zgoraj. „Poklekni, Prejasni!“

Jaburek, podkralj, je pokleknil in trdo mu je priletelo na rame.

„Vstani! Drugega reda si, udarjen, a nam v vsem enak. Ne bo te ločil Filistejec od največjega izmed nas. Poglavarju pa čast najvišja!“

„Čast in hvala celó!“ se je priklonil podkralj.

Naglo so se praznile svetle posode. Na dveh kozarcih med njimi je počival Mirakel. Tiho in redko je šel pogovor sem in tja.

Ko so dogorele velike svetilke in so bila brez duše njih telesa, je dejala Cesarost:

„Vstali bi in šli v deželo Filistejcev!“

Molče so se dvignili vitezi in so šli za njim. Levit je stopal pred poglavarjem in je nosil. Tik za njim, ob strani Cesarosti, je korakal Višji.

Tuintam je stopil iz sence mož iz krdela protivnikov, da se je zablistala čelada na glavi njegovi. Obstal je, sumljivo je pogledoval in je od daleč sledil.

„Sami so krivi!“ je opomnil Selim-beg.

„Sami so hoteli!“ je mračno pritrdila Cesarost. „In glejte, z molkom jih bomo! Postali bodo kakor kožuhi o kresu in kakor luč pri belem dnevu. In pride dan, ko bodo to spoznali mogočniki tega sveta in jih bodo poslali počivat.“

Na oglu ulice, ki so jo Filistejci Nunsko imenovali, je stal gospod Toni. V srcu je držal z nami in kjer nas je zaslišal, je prišel k nam. No, velike časti, ki smo jih bili deležni, niso dopuščale, da bi se pajdašili.

Tudi danes smo hoteli mimo njega.

„Kakega zlodja pa zdaj zopet kuhate? Kaj ste se zapisali med trapiste?“ se je oglasil za nami.

Resno se je ustavila Cesarost in je rekla:

„Vi, gospod Toni, nas imenujete trapiste; zakaj trapast se vam vidi naš svečani in zaobljubljeni molk. Vedite pa, da bo prej polmesec pod vašim vratom polna luna ali ščip, nego boste zopet čuli glasno ali celo preglasno besedo od nas! Zakaj velike stvari so se dogodile! Šli smo vase, tam smo postali, pomislili in prišli po drugi strani zopet ven. Da, prišli prerojeni, prenovljeni, takorekoč novi ljudje. (Poglavarjev silni glas je naraščal in naraščal.) O, nikdar več ne sproži vaših urnih krač naš prijazni nočni pozdrav iz daljin, in gluho bo odslej donel po mrtvih ulicah vaših samotnih korakov votli odmev. Zakaj glejte, potrgali smo strune svojih harf in nje same smo obesili, na veje yrb-žalujk. Žal nam je vas, ki ste tolikrat iskali skrivnih izvirov naših milih zvokov, kakor išče žejen jelen hladne vodice. Toda zgodilo se je zadnjič, da ste z nespoštljivim

žvižgom zbudili našo cesarsko nevoljo in nezaupljivost teh častitih vitezov, in da smo tudi vas črtali iz knjige našega takorekoč ponočnega življenja. Vaša družba bodo odslej razbojniki in nečistniki na svojih temnih poteh! Zakaj izkazalo se je, da . . .“

V čudne kraje nas je poslal tu gospod Toni, v tako čudne, da se je čutil poklicanega Višji stopiti naprej in izpregovoriti:

„Gospod Toni, ni dvoma, da poznate prelepo Prešernovo: „Zvedla deklica si zala, kako znam pokoren bit.“ Te pesmi ste se gotovo večkrat spomnili, kadar ste nam veleli, da naj bomo tiho, naj gremo z vami na policijo, ali ste nam dali drugo povelje. Da, zgodilo se je celo, da smo, recimo, šli kar sami od sebe, ako ste tako želeli in da nas niti spremiti ni bilo treba. No, dejal bi, da niti želeli niste: rekli ste bolj radi lepšega in že smo bili tam, smatrajoč že vaše misli za povelje. Zakaj vi ste takorekoč poglavar ponočnih cest, in dolžnost državljana je, da vas prehitite z ubogljivostjo. Ali, gospod Toni, kar ste nam doslej neposredno ali posredno naložili, je bilo več ali manj lahko izvršljivo. S to besedo pa, katero ste pravkar razustili, ste nas spravili v največjo zadrego. Kraj, kamor nas pošiljate je takorekoč bistven del njegovega lastnika. In kakor nimamo pravice, da bi se obotavljali radi njegovega slabega glasu, na katerem je pri vseh poštenih ljudeh, si ipak ne moremo kaj, da bi vas ne prosili informacije, kje naj ga iščemo; oziroma, kje ga najdemo. Povejte nam, gospod Toni, še to, in zopet boste zvedeli, kako znamo pokorni biti!“

„Zlodej vas vzemi vse skupaj!“ je menil gospod Toni in je naglo izginil v sosedno ulico.

„To je kaj drugega!“ je vzkliknila Cesarost za njim. „To novo povelje zadene takorekoč više omenjenega lastnika samega, in je zdaj njegova stvar, ali ga izvrši ali ne. Mi se vsekakor ne bomo ustavljali, — toliko nas poznate, gospod Toni. In zdaj hodimo!“ je velel nam.

Od daleč so se zdajci zasvetile elektrizirane besede „Kavarna Central“.

Molče smo odkorakali v svoj kot in posedli. Natakari je poznal naše navaže in je prinesel. Filistejci so se ozirali od časa do časa sem in so kakor njih čuvarji našemu svečanemu molku očividno podtikali nečedne namene. Mirakel je ležal zopet na dveh čašah med nami.

Gospod Nande ni vzdržal več. Vstal je in je prišel bliže. Gospod Nande je bil Filistejec, a nam iz srca naklonjen. Celó

prestopil bi bil, in mnogo so ga stali poskusi. Toda mi smo rabili tudi prijateljev med neprijatelji.

„Kaj pomeni tisto poleno?“ je vprašal.

Zbor se je zdrznil. Cesarost je planila. Toda Višji je rekel:

„Odpusti mu, saj ne ve, kaj dela!“

In gospodu Nandetu:

„Ni poleno, — Mirakel je!“

„In vi drugi?“

„Mi Njegovi vitezi. Kakor od vekomaj, zdaj in na vekomaj.“

„Saj ni res! Doslej ste bili gubernatorji. Ne?“

„Od časti do časti se povzpenjamo!“ ga je poučil ljudomili levit.

Gospod Nande je prisedel, je pomignil natarkarju, je napravil visoko nad mizo krog po zraku in je rekel samo besedico: „Biser!“. In nato poglavarju:

„Zdaj bi se pa ipak našlo kako mesto tudi zame?“

Cesarost je pogledala Višjega in je velela:

„Govori!“

„So vznikli in so udarjeni. Toda oproda bi še prišel prav! Če meniš, Cesarost, — oprodstvo bi mu vrgli?“

„Ali boli?“ je vprašala Cesarost.

„Boli!“ je pritrdil Višji. „Ti, Cesarost, štirikrat, podkralj in jaz po trikrat, vsi vitezi vsak po dvakrat. Jaz posebej še tri špiritualne in enega takega levit.“

„To jih bo . . . to jih bo štirideset,“ je izračunala Cesarost. „Frankopan, bodi medicinal in povej, ali prenese?“

„Če ne prenese, ni!“ je menil novi medicinal.

Cesarost je pokimala in je razsodila:

„Gospod Nande! Viteški red je sklenil z vsemi glasovi, da ti vrže oprodstvo. Ali jih boš prenesel štirideset.“

„Česa?“

„Ne razume!“ je pomilovalno vzdihnil levit.

„Česa?“ je strogo rekla Cesarost. „Menda ne tepk! Štirideset viteških udarcev če preneseš, te vprašam!“

„In kam jih dobim?“ se je zanimal gospod Nande.

„Višji, povej!“ je ukazala Cesarost.

„Na desno ramo seveda. Samo glede mojega zadnjega, kreatoričnega, si pridržujem,“ je izjavil Višji.

„In ali bom potem res tako, da . . .?“ je še hotel vedeti gospod Nande.

„Oproda boš! Pravi! Naše orožje boš nosil, konje nam boš krmil in napajal, stremene boš držal; opravljaj boš vse pomožne viteške posle, a vedno boš z nami!“ je obetala Cesarost.

Gospod Nande je bil zadovoljen. Natakak je donesl pijače v ledu.

„Nesi gor!“ je ukazala Cesarost. „Tu bi se Filistejci čudili in morda celo zgrazali. Gori te bomo, gospod Nande!“

„In kako ime dobim?“ je vzhiceno vprašal gospod Nande.

„Oproda Sančo boš!“ je odločila Cesarost. In odšli smo po stopnicah.

Ko se je „biser“ zasvetil v čašah in so se vitezi pokrepili, je gospod Nande pokleknil in je vdano prenašal.

Bližal se je kreatorični. Levit je fanatično zavihtel in izpustil, da je gospod Nande čudno zajavkal. Nadaljna dva Višjega je čakal takorekoč z rameni že na tleh. Ni se motil.

„In zdaj, sinko moj, si prestal!“ je vskliknil Višji. „Vstani, gospod Nande, zadnjikrat Nande; zakaj zdajle, v tem hipu, ko pade moj zadnji, kreatorični boš . . . si oproda Sančo!“

Gospod Nande je vstal.

Dolgo ga je gledal Višji, kako da govori navzgor. Potem je polagoma obrnil gospoda Nandeta, mu je položil roke na hrbet, ga je pritisnil, da se je gorenji del gospoda Nandeta oddaljil, srednji približal, in z odločno visoko kretnjo je pritisnil kreatoričnega.

Gospod Nande je skoro zatulil in se je prijel z obema rokama tja. Višji pa ga je porinil proti poglavarju in je rekel: „Evo ti oprode Sanče, Cesarost!“

Marija Kmetova:

Nekaj besed.

Čudno je slišati — in vendar je res: vse polno ubijalcev je med nami. To je najstrašnejše, da človek ne ve, kdaj ubija, ne ve, kako ubija in niti ne vidi, kaj je ubil.

Ubija pa vsevprek: svoje in tuje.

„Ljubim vas!“

In jemlje mladost od nje kos za kosom, in trga srce kos za kosom.

„Ljubim te!“

Čez leto pa jo vrže med smeti.

„Vlačuga!“

„In kakor zvezde so te moje misli, in kakor zarje so ti moji upi, a solnce — si ti.“

Solnce pa se zasmeje zarjam, solnce pa se zasmeje zvezdam in se skrije za oblake.

„... Joj, kakor smrt je moja ljubezen! ...“

„Gospod boš in prosil boš Boga za nas, ki smo toliko plačevali zate.“

Ljubil je zemljo, pa je moral v mesto, ljubil je cvetje, pa je moral v puščavo, ljubil je življenje — a življenja ni smel dajati.

„O Bog, kako dober si, da si uslišal staro mater!“

„Lažeš!“

„Ne, — verjemite ...“

„Lažeš, in kdor laže — krade — in, o, še na vislice prideš! Fej!“

„Gospodična ...“

In se zaiskre oči, in pade slana v majhno, drobno srce. In srce ne ve več, kam bi, ker je zastrta pot in vsa meglena.

„Dolgove imamo — kam bi dalje v šole, kako moremo kako ...“

In je upognjen hrbet in so meglene oči od papirja in prahu. Potekajo ure in dnevi, potekajo leta — pride starost in bela smrt. Oj človek, kdaj boš pa živel!

Smeh in petje. Kričanje in rezajoči glasovi. Ko pa se pogledajo iz oči v oči, čakajo solze v ozadju. „Jaz sam — o Bog, zakaj!“

In tako stopamo ubijalci in se držimo za roke. Nič nas ne peče vest. Verujemo v Boga in odrešenje; upamo v nebesa in izveličanje.

Dobro nam je.

Vida Jerajeva:

Belada.

Vezala rožmarin v slovo,
po nagelj šla na vrt:
„Se vrneš kdaj, te več ne bo?
Vojaka ljubi smrt!“

Mehko je ljubico objel:
„Daj srečo mi odtod!“
Trdo za sabljo je prijel,
odšel je svojo pot.

In smrt, ko blisk mu zapreti ...
„Zakaj ni solnca več?
Oj kje si, rdeči nagelj ti,
pa kaj, da nisi rdeč?! —“

Rabindranat Tagore: Gitanjali.

(Žrtveni spevi.)

Preložil Alojzij Gradnik.

1.

Storil si me neskončnega, tako je bilo tvoje dopadénje. To krhko posodo izpraznuješ zopet in zopet in jo polniš zmerom z novim življenjem.

Nosil si to trsteno piščalko čez hribe in doline in si dihal v njo melodije večno nove.

Pod nesmrtnim dotikom tvojih rok moje drobno srce prekipeva radosti in rodi besede neizrekljive.

Tvoji neskončni darovi prihajajo do mene samo na teh majčkenih mojih dlaneh. Vekovi minevajo, ali ti zmerom nalivaš in zmerom je kam liti.

2.

Kadar mi veliš peti, se mi zdi, da mi srce počí od ponosa: in zrem ti v obličje in solze zalivajo moje oči.

Vse, kar je trpkega in neskladnega v mojem življenju, se topi v sladke harmonije — in molitev moja razpne peroti kakor vesela ptica na letu čez morje.

Vem, da ti je všeč moje petje. Vem, da samo kot pevec se morem bližati tvoji prisotnosti.

Z robom široko razpetih peroti svojega speva se dotikam tvojih nog, ki jih doseči ne bi si upal nikoli.

Omamljen od razkošja svojega petja se izpozabljam in zovem prijatelja tebe, ki si moj gospod.

3.

Ne vem, kako ti poješ, učenik moj! Venomer prisluškujem v tihem strmenju.

Svitloba godbe tvoje ozarja veseljstvo. Živi dih godbe tvoje pluje od obzorja do obzorja. Sveta struja godbe tvoje porazi vse kamenite ograje in hrumi dalje.

Srce moje koprne spojiti se s spevom tvojim, ali zastonj se bori z glasom. Govoriti bi hotel, ali beseda ne razpoči v spev in prevaran plakam. Ah, zajel si srce moje v neskončne mreže svoje godbe, učenik moj!

4.

Življenje mojega življenja, zmerom bom skušal ohraniti svoje telo čisto, vedoč, da je živi dotik tvoj na vseh mojih udih.

Zmerom bom skušal s svojih misli izbrisati vso neresnico, vedoč, da si ti resnica, ki je prižgala svitlobo razuma v duši moji.

Zmerom bom skušal izgnati vse zlo iz srca svojega in ohraniti ljubezen svojo cvetočo, vedoč, da sediš v najnótrajnejšem sve-tišču srca mojega.

In to bo moj trud, da bi te razodeval v svojem nehanju, vedoč, da je tvoja moč, ki mi daje silo za čine.

5.

Prosim za hip milosti, da bi smel sedeti ob tvoji strani. Delo, ki ga imam v rokah, bom dokončal pozneje.

Če ne zre tvojega obličja, srce moje ne pozna pokoja ne oddiha, in delo moje je neskončna muka v brezbrežnem morju muk.

Danes je prišlo poletje k mojemu oknu s svojimi vzdihom in šepeti; in čebele brenčijo pesmi svoje na dvoru cvetočega gaja.

Zdaj je čas sedeti pokojno iz obličja v obličje pri tebi in peti o posvečenju življenja v tem tihem prekipevajočem hipu pokoja.

6.

Utrgaj ta drobni cvet in vzemi ga, ne odlašaj! Bojim se, da ne ovne in pade v prah.

Če ni mesta za me v vencu tvojem, osreči ga vsaj z boleznim dotikom tvoje roke in utrgaj ga. Bojim se, da se dan nagne še predno se zavem, in da čas žrtvovanja mine.

Če tudi barva njegova ni globoka in če je njegov vonj šibek, užij ta cvet in utrgaj ga, dokler je čas.

7.

Moj spev je odložil vso lepotijo. Brez napuha je za odélo in nakit. Okraski bi rušili najino spojitve; prišli bi med tebe in mene. njih rožljanje bi preglušilo tvoj šepet.

Moja nečimernost pesnika gine od studa pred tvojim obličjem. O pesnik-učenik, sedel sem pod tvoje noge. Dovolj mi samo, da storim svoje življenje prosto in ravno kakor trsteno piščalko, ki jo napolniš z godbo.

8.

Dete, ki je odeto s knežjim oblačilom in ima okrog vratu verige z dragimi kameni, ne najde vesejja v igri; njegova oblačila so mu nadležna pri vsakem koraku.

V strahu, da ne bi jih otrlo in oprášilo, oddaljuje se od sveta in si ne upa niti ganiti se.

Mati, brez haska je ta tvoj suženjski sijaj, če se oddaljuje od zdravega praha zemskega, če izgublja pravico, da vstopi na veliko tržišče skupnega življenja ljudskega.

9.

O blaznik, ki se trudiš nositi se na lastnih raménih! O berač, ki prihajaš beračit k lastnemu pragu!

Pusti vsa svoja bremena v rokah njega, ki prenese vse in ne oziraj se po njih z žalovanjem.

Poželjivost tvoja bo skoro pogasila svitlobo luči, ki se je dotakne z dihom svojim. Brezbožna je — ne prijemaj svojih darov z njenimi nečistimi rokami. Primi samo to, kar podaja sveta ljubezen.

10.

Tam je podnožje tvoje in tam počivajo noge tvoje, kjer živé najrevnejši, najnižji in izgubljeni.

Če se hočem skloniti k tebi, poklon moj ne more doseči globočine, kjer počivajo noge tvoje med najrevnejšimi, najnižjimi in izgubljeni.

Napuh se ne more nikoli približati tja, kjer stopaš ti v oblačilu pohlevnega med najrevnejšimi, najnižjimi in izgubljeni.

Srce moje ne more nikoli najti tja, kjer občuješ ti z izobčenci med najrevnejšimi, najnižjimi in izgubljeni.

Opomba: Original je napisan v bengalskem jeziku. Pesnik sam pa ga je preložil v prózi na angleški jezik. Pričujoči prevod je nastal po angleški izdaji: *Gitanjali* (Song Offerings) by Rabindranath Tagore. Macmillan and. Co. London 1913. **A. G.**

Ante Debeljak:

Emil Verhaeren.

Nekaj nad šest let bo tega, odkar sem imel priliko, prisostvovati v slovitem silovitem Babilonu ob Seini matinéji rajnega mojstra simbolične poezije. Ne vem že kje na podkvi severnih buljvardov je bil gost dekliški univerzi ter govoril, v Parizu to ni neobičajno, o lastnih delih, o razvoju svojega jaza. Gladko obrito lice, harambaški brki, zlat ščipalec, za spoznanje usločena tršata postava srednje rasti: prikupni videz ga je delal skoro za desetletje mlajšega ... Prepričevalna mu je kretnja, ko narekuje stihe o zlatih čebelah, ki leté v družbo sestic na sinjem svodu. Drobcena glumačica, tolmačica njegovih poezij, kakor zastavni mož toneta v morju ploskanja ...

Verhaeren se je rodil 21. vel. travna 1855. v trgu Saint-Amand v vzhodni Flandriji blizu Anverse. Otroško dobo je preživel ob reki Escaut po nepreglednih ravninah, koder se pase številno govedo, do vratu pogreznjeno v bohotni travi; onostran jezov pa se svetlikajo bela jadra. Bujno enoličnost prekinjajo le stolpi mest in vasi. Oče Gustav — po rodu menda iz Nizozemske — si je bil v Bruselju napravil premoženje s prodajo sukna in prišel uživat svoje zaslužke v Saint-Amand; pri materinih prednikih se nahajajo francoski primki. Znamenita posebnost je, da se je v rodbini govorilo zgolj francoski, flamščine Emil ni obvladal nikoli. Enajstletnik se je podal v Bruselj v šole, čez dve leti pa v Gand, kamor so mu sledili pozneje odlični rojaki Maeterlinck, Van Lerberghe i. dr. Dvajsetletnik je prevzel na pritisk svojcev po stricu Debocku oljarno, ki je v rojstnem kraju bljuvala oblake saj in dima. Po dvanajstmesečnem čepenju v stričevi pisarni, kjer je otopelval pri knjigovodstvu, se je otrešel domačega prahu in krenil na louvainsko vseučilišče ter po enem lustru naredil pravni izpit, kakor dobršna večina njegovih sodeželanov umetnikov. Nato se je vpisal v Bruselju kot advokat, brez vneme, staršem pesek v oči! Mojstri, kakor znani Picard, so mu svetovali, naj ne nadaljuje odvetniškega poklica.

L. 1883. je objavil prvence *Les Flamandes*, Flamke, kipno delo silne nespodobne brezstidnosti, brezobzirne odkritosti, ki je povzročilo pohujšanje med sodobno akademično književnostjo. Besno bevskanje mežikavih radamantov je pozivalo drznega začetnika k

redu in dostojnosti. Nasprotno so ugledni artisti javno branili opljuvanega mladeniča. V rečeni zbirki odmevajo mladostni vtisi in deški dojmi iz srečne blagovite Flandrije: v barvitim kaleidoskopu gledamo pisane pašnike in pestra proščenja; dolga dvorišča, koder mrli in mrgoli nešteto živadi; borne beznice, kjer se gneto zaripli in zahripli gostje, kje plešo debelušna dekleta, kjer potepuhi s postopači pijo, pojo, se ravšajo in kavšajo. Verhaeren ljubi jako naravo, kakor so jo znali vdahniti na platno Jordaens, Rubens, Teniers. V tem se mu spušča domišljija do skrajnosti, bujna in burna, bogata, nestrpna. Nežnost in mehkoča sta mu zoprni, edinole zaničevanje goji za omledne in osladne kmetske prizore Greuzeove. Njegovi orači so črni, grobi, živinski, sirovi; že bližnji tržan jim je tujec, ki ga je treba obirati in odirati; domovino začutijo le, kadar jim jemlje sinove v vojake; njih veda — posvinjana pratika; v cokljah bi gazili pravo in postavo, pravico in prostost — da jih nagon ne hromi in ovira. Nekatere slike odsevajo v blestečih barvah, žarke in jarke ko jasno solnce. Drugod se priroda ozko spaja z živimi bitji. Oglejmo si kravarico, La Vachère, ki smrči v travi, s komolci pod glavo, v kolobarju muh. Sila, ki kroži v hrastovem deblu, je ista kakor ona, ki se pretaka njej po žilah:

Surovo suho sta rdeči roki njeni;
po zagorelih udih pólje sok ognjeni
in bije in napenja in ji dviga vrat
ko veter bilje preko trat.

Poldan s poljubom zlatim vjame jo pod beko
in spanec še sladak naprej teži ji veko,
dočim ji vejice na rame valové,
z lasmi se njenimi lové.

— Z rodovito Flandrijo živahnih žegnanj in plodnih paš stoji v nasprotju Flandrija mračnih redov, temačnih samostanov. Verhaeren prikazuje to plat svoje domačije v knjigi *Les Moines* (1886). V soseščini Saint-Amanda je stal kloster Benediktincev, kamor je zahajal oče, ožji znanec priyorjev, vsak mesec z Emilom na božjo pot. Romarja sta vstajala na vse tešče, da sta mogla opraviti izpoved in obhajilo. Rani pohodi in ponosne postave v kutah so naredile globok dojem na dečkovo domišljijo: še dolgo so strašile po njegovih možganih podobe teh pustinjačkov, ki so neposredni povod Menihom. V času, ko je bil zanosil omenjene stihe, se je zaprl

med redovnike, da opravi enaindvajsetdnevno ter poskusi obuditi otroške spomine. Nasenčil je sladke preproste menihe, ki po cele dni z detinsko zaupnostjo hvalijo in časte in slave svojo Ljubo Gospo; načrtal epske menihe, ki drže križ ko meč; plahe mrakotne skesance, ki so omamljeni od večne groze in zone pred Kristovo osveto; srednjeveške menihe, ki jim je samostan ko grad in katerih dolgogube halje nalikujejo okornim oklepom. Poglej: ko se dnevna svetloba obremenja s sencami, se vračajo skozi pokrajino, odeto v kovinski mir, beli spokorniki v platnenih plaščih; pomoč so bili nesli betežnim bolnikom v trge, tolažbo nadložnim oračem in kopačem v vaseh, popotnico umazanim ušivcem, ki bodo gnili nagi, neobjekovani in neobžalovani nekje na njivi; beračem, ki jih grize sogoltna beda in ki se, s trebuhom prevotljenim od lakote, ne morejo več prebergljati naprej, ampak se utapljajo ponoči v posinelih ribnikih ... Životarjenje skesanih samotarjev, mrzličnih mistikov je enako močno in sočno kakor pri pijanih požeruhih, le da se namesto v čutnost in poltenost spreminja ognjevitost in naslada v ljubosumno pobožnost in bogaboječnost.

Sledi sloveča trilogija *Les Soirs* (1887), *les Débâcles* (1888) in *Les Flambeaux Noirs* (1890). Tu dobite strani, ki diha jo jok in plač, grozo in strah, smrt in pogin. Te žgoče sanje in vroče fantazmagorije so nastale v razdobju boleznega preokreta v pesnikovem življenju; tu čutiš ostro pereče trpljenje, razdrmane in razdražene živce, groznicave, vročične prikazni bitja, ki vohuni za svojo boleznijo in se često plazi tik ob robu blaznosti kakor nekoč Van Gogh ali Nietzsche. V času ko je klesal te razburkane kitice, se je Verhaeren podajal pogosto in na dolgo v britansko prestolico, kjer so mu temni prizori železa in zemeljske smole, motne megle, somorno in sajasto ozračje svetovnega emporija povzročali gorko in grenko slast, mu nudili griv in gorjup opoj. Njegov bolno izmučeni jaz se je hlastno pasel ob mrkih pogledih na ogljeno obrtno središče, se nasičeval ob turobi in tugi, kot jo poté tovarne in ladjedelnice in nasipi. Hodil je na otok — morda nezavestno — iskat nove lepote zakrite v takozvani grdobí:

O moja duša večerna, črni London vlačí se v tebi!

Večeri¹ so fantastične dekoracije; preko njih se dvigajo in švigajo blodni strahovi. Polomi imaj podnasloov: duševni razkroj; to je môra omotične domišljije. Črne plamenice žalostno razsvetljujejo

¹ Prim. iz tega cikla Moietov prevod Drevesa, „Lj. zvon“ 1911, p. 57.

čar teh pošasti in prikazni. Pesnik se je oddaljil od Narave, od luči; prišla je misel, potuhnjeno se je prikradla misel — smrt sreči! Mesto ugaša, grezne v mrak, bolnik se ozira iz svoje podstrešnice na „zlate otoke, že prazne, v zlatu meglenem, kjer sni, oblečeni v plašč iz škrlata, so z vitkimi zlatimi prsti osipali s pene molčeče zlato, ki je kapalo s solnca . . . Razbit ponosa je jambor; ohlapna ogromna so jadra! Naj barka odplava in vgasne pristan; svetliki ne bodo moleli več rok neskončno plamtečih proti vélikim zvezdam; ogenj je umrl! . . .“ Vse je trudno, upehano, bolešno hira in umira: pesnik se naslaja ter opaja v lastni bolesi in goresti, se udaja zavestno mōri in turobi. Blazne, brezzvezne podobe pa se iskré, žare, blešče. Vstajajo čudne želje, nezaslišna koprnjenja, neverjetna hrepenjenja se porajajo. K večernicam vabi: bodi starka, ki mrmra očenaše. Zapad okrvavlja nebesa: ubijaj, cveli usta, naj drgeta in vztrepetava polt, zavijaj umirajoče oči, iz zevajočega golta curlja koralen potok. Potem kes, strah, bojazen, tesnoba, drget: cel evangelij bolečine.

Bodi sebi sam krvnik,
sam svoj, ne drugim, bodi mučenik.
In tvoj poljub
dobi edino naj Obup!

Za temi listi muke in razdražene samozavesti je nastopilo pomirjenje, izraženo v *Les Apparatus dans mes Chemins* (1891) in *Les Campagnes Hallucinées* (1893). Vsekakor spočetka še done zvoki iz prejšnjih zbornikov, n. pr. v sonetu *Bojazen*: stari pastir temin trobi poziv mrtvaškim čredam. Na tožnih planjavah srečuje pesnik po svojih poteh neizmerne postave: „mož obzorja“ išče novih življenj in trpljenj; „mož truda“, ogrnjen v ugasle ve-kove, nenasičen preklinja divje siromaštvo; „mož vede“ — bistrook od samega razglabljanja; „mož ničesa“ — kralj gnilobe in trohnobe, pijan posmeha, prerokuje vesoljni razpad . . . Toda hitro se obzor očisti vznemirljivih prikazni: pojavi se sv. Jurij, kipeč od zlata, neobuzdani konj ves v perju in penah, za njim klije milina in brsti dobrota. Na vedrem vrtu se je nastanilo Odpuščenje, Ljubav, Žrtev. Sama bleščava, sijajina, tišina. Obsedujoči ritem, ki takorekoč kuje zamisli, postaja tu izredno mehak kakor v *Jasnih Urah*, *Les Heures Claires* (1896), skladnih varijacijah na edini predmet o veselju.

Svetlo videnje sv. Jurja, zgolj prehodno, ni moglo docela odvrniti Verhaerna od žalne vsakdanjosti in kalne resničnosti. Vendar

halucinacija se je zdaj pod vplivom razuma prelevila v čudovit dar simbolične evokacije. Srečna sprememba se očituje v prekrasnih *Les Villages Illusoires* (1894). Te umišljene, neresnične vasi so udeležitev sodobne, zlasti Emersonove zamisli, naj se izsleduje božansko, vzvišeno in junaško ne pri viteških pustolovcih in nadvornikih, temuč v vsakdanjem življenju pri obrtnikih, trgovcih rokodelcih, delavcih. Povprečnega človeka iz trga, iz kože je poveličal, pobrezmejil, poneskončil, tako da je ustvaril iz njega heroja, zastopnika človeštva, simboličen lik. Evo brodnika: v zobeh zeleno vejico, se bori proti deročemu toku, hoteč k Nji, ki ga zove od daleč. Trudi, prizadeva, poganja se. Veslo se zlomi, smoter se umika. Brodnik se napenja, upira. Zdrobi se krmilo. Glas kliče. Drugo veslo se stare:

Omahljih rok brodar ko snop
ves truden zgrudi se na klop,
zastonj je bil napor njegov.
Zadel je blodni splav na skalo.
Ozre nazaj se na obalo:
ostavil ni bil še bregov.

Odrpte oči oken in kazal po zvonikih so ugotovile pogibelj žilavega čolnarja, ki je še vedno in vedno hranil zeleno vejico v zobeh ... Pod žalujkami je Grobar izkopal jamo, kamor meče trupla svojega uboštva. Bele rakve se mu bližajo, naj jih zagrebe — bele rakve prestanih boli, daljnih spominov, nekdanjih junaštev, strtega poguma, minole misli in ljubavi — pa rdeče krste zločinov. Tresoč jih zametava z ilom, skriva s prstjo ... Evo klenega Kovača: bije in tolče in vari, kuje bodočnost in snuje svoj sen. V razbeljeni vigenj je vrgel vstajo, upor, boleost, jezo, nasilje, celo krdelo zla; skali jih, dá jim jekla in bliska sijaj ... Drugod in drugoč pa Vrvarji: na groblje ob cesti napenjajo konopnene krotovice; predoč motvoz kolobarijo; dejal bi, da vlečejo k sebi obzorja, nekdanja obzorja, svetla ali somračna ... Zatem Ribiči: zagnali v globino so mreže in sedaj pobirajo iz nje vso naplavinno svoje muke, izmečke kesanj, bolezní in bede; ribarijo in tolikanj love, a naposled „pozabijo, da v nebo sijajno kot magnet nas bajno zvezde vabijo ...“ In podobno Mlinar, Zvonikar. Vse te sive somorne silhuete rasto v nadprirodne hiperbolične embleme, simbole truda in teženj, črta in sovraštva, nasilja in ljubezni. Vrvar se je spoprijel z večno neskončnostjo, Mizar starega kova, ki vdelava v deske geometrične

oblike, je predstavnik tvoriteljem sestavov. Tajinstvene podobe mečejo svoje sence na megleno, oblačno, duševno, burno ozadje, kar jih dela še bolj resne. Ali pa se dvigne zlata in krvava nevihta npr. Gorečih kopic:

Planjava v poznem se mraku je prijala
in v štiri stene obzorja zvon bijoč
zaganja zvok svoj skok na skok.

— Kopica se je vnela! —

Po brazdah potov valovi se gneča,
preko gazi iz vasi vse gneča valoveča,
in čuvaji hišni tulijo iz sela.

— Kopica se je vnela! —

Plamen puha in drobi in melje,
si krpe trga in v vzduh jih stelje;
ko vitice in kitice včas
se zavija v kodre žareče počasi.
Potem na mah umiri se, se umika,
tihotapi, loči se, skoči od tal —
in glej zlato in glen svetel
na temnem nebesu; perjanico svod si natika.
— Ko hipoma v dalji druga se kopa zapali! —

Neskončna je — kakor da mahaš dva šopa
žvepljenih kač — prek polja skakljajo plameni,
čez pristave, zaselja, kjer v šipah
iskré se razbeljeni kremeni.

— Kopica se je vnela! —

Poljane? brezmejne so v trepetu;
drevesno listje dviga se v lesketu
nad barje in plodni kotel;
na zadnjih nogah žrebci v strah rezgetajo,
ogromne jate ptic plahutajo
in padajo v oglje živo — krik votel
vstaja iz zemlje; to je pogin,
vesoljni pogin, ki požar
vihiti ga v zrak krvavih pesti.

Za grozo mir — ko v trudni večer
pošastno tam zopet namàh
somrak zalije hlastno svetloba smela?
— Kopica se je vnela! —

Po križiščih se plaho ugnetajo
ko uročeni ljudje,
in deca vekajo
in starci izpuljene roke
h praporom plamenov kretajo,
a v dalji uporno molče
zblazneli, topo strmé izbuljene oči.
— Kopica se je vnela! —

Rdeč je vzduh in svod nebá,
turoben ko duh, ko rajni,
pod zaprtimi vekí zvezdâ.
Veter orje, podi pesek zlat,
in porje škrlat.
Ogenj postaja krik, v plamenu zatuljen
v daljne odjeke,
proti drugemu bregu, kjer ona stran reke
hipno ko sen se zasvita.
Širna ravan? žerjavica, kri
in laž in zlato — in vihra pometa
visoka smrt prehodno z oboka,
da odnaša nebo, se zdi.

(Konec prihodnjič.)

Prezrela deca.

Juani Āho. — Poslovenil Anton Debeljak.

Očim in mačeha sta priženila osmero otrok, sama pa rodila jih dvoje. Za gozdom velikim v gluhi samoti živi dvanajstotica tiho življenje. Dedovala je deca prostrane poljane po rajnem roditelju, lepe lesove pokojne porodice; potokov srebrne so strune begotno brnele s hribov v nižinske tolmane.

Deca ni znala, da last je to njena. Trdo je delala v logu, na polju od zlate zore do mrzlega mraka. Neizprosni je očim skupuh in mačeha stroga skupulja: sladkosti so bile za njuno dvojico, ostalim za hrano bil oves, batina često posladek.

V posete prijaha oddaljeni sosed, striček sirotam. Sinček njegov Benjaminček privedel je zibkega, gibkega konja. Stopi najmlaji sirotek pred očima: „Kupi mi, ate, konjička“ . . . Obisk je izginil za oglom, stisnjenec stari pa stisne kodrolaso glavó med kolena: „Tu imaš, sinko, konjiča“, brezovka vika.

O Miklavžu novi pohodi. Dekletce prinese s seboj zornoličnico dondo v naročju. „Majka, daj, kupi še meni čečo rdečo“. Mačeha vede pastorko v čumnato tohlo. „To ti bodi za punčko“, leskovka vzklika.

Za božič so zopet obiski. Znova šiba pletenka nauke sika.

O pustu pa dečko najstariji je prvič pogledal po vasi sosednji. Pili so, peli, plesali so fantje, pile so, pele, plesale mladenke, godci pa vlekli mehove pri sodcih.

Doma ojunači se drznež: „Daj mi denarja, očka, harmoniko kupim“. Lop! priletela na usta mu šapa je težka, da mu zastala je sapa; lop! prigrmela mu bunka pereča na pleča . . .

V vas je spet prišel striček k sirotam. Benjamin piska v rumeno piščalko, sestra pa kiti se z zlato zapestnico, dragim uhanom.

„Hočete, deca, da striček vam kupim podobnih igračic?“

„Jaz že ne maram rumene piščali“, se žuri najmlaji.

„Jaz že ne maram okraskov potratnih“, laže mu druga.

„Sram bi me bilo harmoniko vleči,“ odreže se tisti.

LISTEK.

Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino. — Trije znani strokovnjaki, Anton Kaspert, dr. Fran Kidrič in dr. Rajko Nachtigall so podpisani pod oklicem, ki nam naznanja, da izide v prihodnjih dneh prva številka gori imenovanega lista. Uredništvo pojasnjuje pomen sistematičnega gojenja vede, kateri je predmet slovenski narod sam. Da pozdravijo znanstveniki z veseljem podjetje, ki se nam obeta razviti v slovensko akademijo znanosti, o tem ni treba izgubljeni besed. Jaz — lajik — bi sprožil par misli o pomenu takega strogo znanstvenega lista za nas, širše občinstvo in — ker sem pisatelj — za pisatelje.

Zakaj je naše slovstvo nasploh tako siromašno visokih idej, tako prazno pronikavih pogledov v našo sedanost in bodočnost, zakaj oblikuje naš pisatelj tako poredkoma svojo dobo in družbo, zakaj se skoro bojazljivo izogiba perečih prašanj, ki nam gredo v živo, in se rajši trudi na vse kriplje, kako bi z večjo ali manjšo spretnostjo plehko zabaval skromnega čitatelja? Tako da kolobarimo in krožimo v nekakem paradoksnem, specifično slovenskem l'art-pour-l'artizmu v najbanalnem zmislu besede. Ker nima naš povprečnež še v svojem jeziku utrlih in ugotovljenih potov, ker nima preiskanega in pripravljenega tega, kar bi mu bilo rabno gradivo za njegovo delo, temelja, s katerega bi se še-le lahko pognal v svoje sfere. Naš pisatelj se ne more zložno nasloniti na izobraženo, vsestransko predelano duševno preteklost z ukoreninjenimi pojmi, nego se po diletantsko vbada in vpira pod vodstvom tega ali onega domačega ali tujega literarnega vzornika. To pa so kaj površni studenci; duševna energija, ki ne prekipava bogatejšega bogastva, hranečega se iz nepotekljivega vira vseobče narodne prosvete, mora prej ali slej presahnuti. Učenjaštvo torej, modrijanstvo v pisateljevanju? Nikar, brate! Prepričan pa sem v dušo, da je pisatelj ono križišče v narodu, skozi katero naj bi se najbujneje pretakale vse pozitivne pridobitve, ki jih rojeva naša duševnost; v njem naj bi se zbirale, pretvarjale in čistile ter prehajale iz materije v idejnost. Struja naše miselnosti zanaša duha, ki ni čisto samonikel, neprestano na plitvine, ko bi ga gnali močnejši toki na plano morje, v sredo širokih, svetlih obzorij. Mi si še nismo ostvarili one čvrste, prav slovenske duševne atmosfere, v kateri edino je tvorcu dobro in ugodno, ker diha samo v nji na vsa pljuča, vdihava tradicijo in resničnost, izdihava bodočnost in sanje z resnico v sebi. Odtod tudi ona tragična osamelost naših genijev, njih navidezna neutemeljenost in brezzveznost s svojci. Ker živimo v duševno praznem prostoru brez odzivnosti. — Iz takih misli pozdravljam najiskrenejše novo znanstveno glasilo o Slovencih v slovenskem jeziku.

O. Ž.

Tiskovna zadruga v Ljubljani. — Tiskovna zadruga, ustanovljena novembra meseca lanskega leta, ki je za sedaj prevzela in ohranila „Ljubljanski zvon“, si je začrtala obširen program za izdajanje publikacij, ki obeta slovenski književnosti krepak razvoj in razmah. Zalagati hoče proizvode živčnih pisateljev, zbrana dela slovenskih klasikov, prevode iz tujih slovstev, popularno-znanstvene izvirne in prevedene spise ter perijodične liste, kakor jih bodo zahtevale potrebe in razmere. S tem bi nastopila začasno Tiskovna zadruga idejno pot Slovenske maticе in drugih književnih zdruzb, ki so zadnje čase svoje delovanje prekinile ali opustile, samo

da utegne biti ves tempo živahnejši, odgovarjajoč bistremu življenjskemu ritmu mlajše generacije, ki se je lotila dela s pravim pojmovanjem zahtev naše sodobnosti: dati slovenskemu človeku priliko, da si s pomočjo svojega jezika izpopolni duševnost z vsemi dosedanjimi pridobitvami človeškega genija, kar je cilj vsakega naroda, ki hoče stati na višku prosvete. Še pred božičem dobimo drugi zvezek Milčinskega Pravljic, prvi zvezek zbranih Jurčičevih in prvi zvezek izbranih Levčevih spisov v redakciji dr. Ivana Prijatelja, ki je prevzel tudi referat za prevode iz slovanskih literatur, izbor iz Erjavca, ki ga priredi dr. Janko Šiebing; poleg tega začne izhajati poljuden prirodoslovni list pod uredništvom dr. Pavla Grošlja. Lep, razveseljiv nastop; pokolenje, ki se je odločilo prevzeti take naloge, bo udarilo, če jih res pravilno izvede, svoji dobi svoj pečat. Ako se tudi občinstvo zave globokega pomena tega podjetja — in vsa znamenja kažejo, da se ga zaveda — in ako bo odziv odgovarjal klicu, je naša celokupna duševnost vsaj za prve viharje trdno zasidrana.

Gospodarska podlaga podjetja: zadruga z omejeno zavezo z deleži po 250 K, jamstvo še enkratno. Prvo načelstvo Tiskovne zadruge: načelnik: dr. Oton Fettich-Frankheim, odvetnik v Ljubljani; odborniki: profesor dr. Pavel Grošelj, profesor Josip Breznik, dr. Josip Klepec, dr. Janko Kersnik, ravnatelj „Kmetijske posojilnice“ v Ljubljani; preglednika: Fran Abulner, kontrolor Mestne hranilnice ljubljanske in zadrugi ravnatelj Anton Kristan. Dosedaj šteje zadruga nad sto članov in vabi k pristopu vse, ki žele podpreti gmotne viire kulturnega napredka med Slovenci.

O. Z.

„Hrvatska Njiva“. Pod tem naslovom je začel izhajati v Zagrebu z mesecem marcem t. l. tednik v obliki revije, prinašajoč članke in notice iz socialnih in prirodnih znanosti, iz politike in narodnega gospodarstva, iz književnosti in umetnosti. „Hrvatska Njiva“ je neodvisno glasilo, njen cilj je služiti narodu z resnico in prosveto, širiti demokratična načela, buditi socialno čustvovanje in narodno-gospodarski napredek. Ne služeč nobeni stranki ali struji, hoče list kritično presojati kulturne, politične, gospodarske in socialne pojave na Hrvatskem ter tako pripravljati narodni, materialni in moralni prepoved. Med sotrudniki nahajamo znana imena hrvatskih kulturnih delavcev in znanstvenikov, n. pr. Drechslerja, Frangeša, Heinza, Klaića, Prohasko, Šišića, Trstenjaka; zastopani so tudi politiki, kakor Wilder (naprednjak), Korać (socialist). Sodelujejo pa tudi Slovenci, med njimi Zofka Kvedrova in dr. Šorli.

Tak list nam je bil Jugoslovanom potreben. Spominja me nekdanjega dunajskega tednika „Zeit“. Članki so kratki — to je v današnjih časih, ko se veliko piše in veliko bere, važno in uspešno; so pa tudi poučni in zanimivi. Želimo si, da bi ne bilo slovenske kavarne, niti slovenske čitalnice ali izobraževalnega društva brez „Hrvatske Njive“; a oglašajo se naj tudi slovenski kulturni in politični delavci s svojimi prispevki o razmerah na Slovenskem. O „Hrvatski Njivi“ lahko trdimo: Nostra res agitur! (Cena: letno 30 K, pol in četrtletno sorazmerno, mesečno 2 K 50 v, posamne številke 70 vinarjev; uredništvo in upravišstvo: Nikoličeva ulica 8.)

Dr. L.

Novejši stenografski pojavi v Slovencih. — Najizrazitejšim predstaviteljem slovenske stenografske vede v razdobju zadnjega četrstoletja prištevamo profesorje Bezenška, Magdiča in Novaka. Gradili in ustvarili so Slovencem stenografske sestave, po Gabelsbergerjevem sistemu opiraje se več ali manj na češki tesnopis, ki je v splošnem tvoril temelj vsem južnoslovanskim narečjem. Od leta 1893., ko je

po zaslugi Matice slovenske izšlo prvo tiskano delo te stroke v Slovencih — Bezenškova „Slovenska stenografija“, kateri je leta 1898. sledila še Magdičeva prireditel, — je začelo stoprav rasti med našim razumništvom zanimanje za stenografijo. Dasi sta Bezenšek in Magdič uveljavila vsak svoja znanstvena načela ter upeljala poedine grafične posebnosti v njuni stenografskih prevodih, se prevoda drug od drugega vendar bistveno ne razlikujeta. Mnogobrojni aktualni članki, temeljite razprave pomešane ponekod s pikrimi očitki ter ostrimi kritikami, ki polnijo letnike Bezenškovega „Jugoslovanskega Stenografa“ ter Magdičevega „Stenografa“ pa nas uverijo, da se je vlekla med obema veščakoma dolgo vrsto let srdita polemika osobito glede jotacije in izražanja sonantnega „r-a“. Prevelika razdvojenost med njima je povzročila dokaj rano ločitev njunih stremeljenj za istimi cilji v škodo celokupne stenografske umetnosti. Bezenškov stenografski sestav je prodril med Bolgari, Magdičevega so se oklenili Hrvati.

Izključno za Slovence pa je deloval v tihi skromnosti profesor Novak. L. 1900. je presenetil stenografske kroge z izbornim delom, ki je vzbudilo občno pozornost in vsestransko pohvalo. Novakovo slovensko stenografijo (korespondenčno pismo) je prof. Bezenšek nazval „cel kompendij stenografske vede“. Prof. Vamberger, ki je dobil rokopis v pregled, se je izrazil, „da če Novakova slov. stenografija daleko nadkriliti sve slavenske stenografije savršenom svojom izradbom, strogom logičnom strukturo in onim divnim suglasjem i skladom sa slovenskim jezikom“. L. 1901. je izšlo Novakovo „Debatno pismo“, katero se istotako odlikuje po svoji preciznosti in natančnosti, temeljiti, enostavni metodi, krepkem, lahko umljivem slogu, pregledni razvrstitvi in vzornem tolmačenju posameznih pravil, kakor po ličnih, izrazitih in točnih stenogramih.

Temelj debatnega pisma tvorita Novakova odlična osnutka „Začetne odnosno srednje in končne okrajšave v slovenskem debatnem pismu“, koja je objavil v izvestjih kranjske gimnazije v letih 1896. in 1897. — Novakovi stenografski proizvodi so postali v razmeroma kratki dobi 16 let najizdatnejša in najpopolnejša duševna hrana vsem ljubiteljem in širiteljem slovenske stenografske umetnosti. Korespondenčno pismo Novakove slovenske stenografije je doživelo leta 1916. že tretjo izdajo. — Zadnji dve bistveno neizpremenjeni izdaji običnega pisma sta prirejeni kot šolski učni knjigi, dočim tvori prva izdaja obsežno, liki iz granita izklesano, mojstrski dovršeno znanstveno delo z mogočno, v vseh podrobnostih konstruirano zgradbo.

Da bi olajšal slovenskim stenografom pouk, je sestavil prof. Novak kot dopolnilo svojim učnim knjigam še „Zaznamek okrajšav korespondenčnega pisma.“

S skrbno dovršenostjo sestavljena zbirka se v osnutku in jedru tesno nanašanja na pisateljevo vzorno monografijo „Samoznaki in okrajšave v slovenski stenografiji“ iz leta 1894. v novomeškem gimnazijskem izvestju. Za vzgled je takrat služil prof. Novaku vestno sestavljeni Kettnerjev „Slovniček samoznaků a zkracenin těsnopisu českeho“ iz leta 1891. ter nemška zbirka „Sigel und Kürzungen“, katero sta sestavila in izdala leta 1893. Jahne in Zwierzina na Dunaju. Po Novakovi za slugi so leta 1898. tudi Hrvati prejeli slično zbirko.

Z Novakovim najnovejšim delom je zamašena v sodobni stenografski literaturi slovenski velika vrzel. Pogrešamo samo še prikladne stenografske čitanke.

Prof. Novak si je pridobil z vestnim in premišljenim delovanjem na polju slovenske stenografije nevenljivih zaslug, saj je stoprav on ugladil prekoristni umetnosti pot v javno življenje. Novakovi železni vztrajnosti se imamo Slovenci

zahvaliti, da je našel njegov svojedobni predlog o uvedbi pouka v slovenskem tesnopisju na naših srednješolskih zavodih pri višjih šolskih oblasteh topel odmev in potrebno umevanje. Po njegovem neumornem posredovanju se je z letom 1903. uvedla slovenska stenografija kot učni predmet v razna naša učilišča in zasebne tečaje. Na zagrebškem vseučilišču pa se je ustanovila posebna izpraševalna komisija, pred katero lahko polagajo bodoči učitelji iz slovenske stenografije potrebne izpite. — Bi-li ne bila 60letnica prof. Novaka kot zaslužnega učitelja sedanje slovenske generacije z ustanovitvijo stenografskega društva ter z izdajanjem prepotrebne strokovnega glasila v svrhu skupne organizacije najidealnejše proslavljena?

Rudolf Binter.

† **Rajko Perušek** je dne 25. febr. umrl na Dunaju, kamor se je začasno preselil iz Ljubljane, svojega rojstnega mesta, kjer je deloval celih dvajset let kot profesor klasičnih jezikov na prvi državni gimnaziji. Od l. 1891. je bil Perušek marljiv sotrudnik „Ljubljanskemu zvonu“; posebno je v mnogoštevilnih poročilih seznanjal naše občinstvo s hrvaško in srbsko književnostjo. Ko je Avstrija zavladala v Bosni, je Perušek dve leti služboval na novoustanovljeni realni gimnaziji v Sarajevu ter se temeljito seznanil z jezikom in kulturnimi razmerami vseh slojev v okupiranem ozemlju. Njegove „Bosenske zanovetke“ v Kresu so filigransko izvedene kulturne črtice iz prvih let okupacije. Enako je svojim trem beletrističnim spisom v Zvonu zajel snov iz žitja in bitja pravoslavnihi Bosancev: „Pop Pero“ je njegov stanovski tovariš Petar Petrović, slika idealnega pravoslavnega svečenika; „Nesrečna junaška kri“ (1891) riše žalosten konec pravoslavne rodbine Jeremijičeve; s krepkim realizmom je očitana tragedija lepe „Mare Rendića“ (1897), žrtve brezvestnega častnika. V Zvonu je obširno poročal o srbskem šolstvu (1902), svoje vojaške dogodke je opisal v črtici „Med krajišniki“ (1900). „Lahko se ponašam z zavestjo, da mene ni gnala nevolja niti pohlepnost po mastni službi v Bosno, ker bi bil našel tudi doma skromno službo, sicer z manjšimi dohodki, pa tudi z manjšimi troški. Mene je gnala želja, seznaniti se z bratskim narodom in s svojimi skromnimi silami pripomoči, da se zgradi temelj kulturnemu napredku darovitega, čeprav zanemarjenega ljudstva.“ To samoizpoved je zapisal dvajset let potem, odkar je stopil prvič na raztrgani tlak sarajevski. O slovenskih posvetilih in književnih razmerah je poročal v srbskih revijah Iskra, Nova iskra, Kolo. Za Matično zbirko „Prevodi iz svetovne književnosti“ je poslovenil vladike črnogorskega Petra II. Petrovića-Njeguša Gorski venec z Rešetarjevim tolmačem ter jo opremil z zemljepisnim, zgodovinskim in estetsko-kritičnim uvodom (1907). — Kot navdušen klasični filolog nam je podal prevod Sofoklejevega Edipa na Kolonu z uvodom in komentarjem (1892), poročal je o Herondovih mimiambih (Lj. zvon 1894) in v gimn. izvestju za l. 1898. je napisal „Die Aberkios-Inschrift. Eine orientierende Skizze“. Ob šeststoletnici Dantejeve Nebeške komedije je seznanil svoje rojake z nekačrim mesti te pesnitve, ki se tičejo posredno ali neposredno Slovencev in Slovanov, ter je s tem prinesel „kamenček k imenitni zgradbi dantologije“ (Zvon 1900). Čitanja vreden je njegov kulturozgodovinski članek o položaju žene v različnih oblikah družine (1904). — Med jezikoslovnimi spisi naj bodo omenjene njegove „Zloženke v noveji slovenščini“ (1890) in polemični razpravi „Bravec ali bralec“ (1899) iz bojne dobe o Levčevem Slov. pravopisu ter „O rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v novi slovenščini“; ti nazori o glagolu so naleteli pri Luki Pintarju in Stanislavu Škrabcu na oster odpor. Tudi njegove razlage krajevnih imen v publikacijah Muzejskega društva niso bile sprejete brez ugovora. — Za Krajčvo „Narodno

biblioteko" v Novem mestu je priredil v novem natisu pet zvezkov „Kranjske čbelice“ in spise ljudskega pisatelja Andrejkovega Jožeta. Po Tomšičevi smrti je prevzel nevhvalni posel sestave „Slovenske bibliografije“ za Matični Letopis in Zbornik (za l. 1893—1898), ker je bil prepričan, da je tak letni obračun o našem književnem gospodarstvu nujno potreben. — Perušek je bil dolgoleten vesten odbornik „Slov. matice“, načeloval je do svojega odhoda na Dunaj „Pisateljskemu podpornemu društvu“ ter je rad podpiral vsako kulturno in literarno napredno delo med Slovenci. Bil je odkrit in oster v svoji sodbi ter ni poznal kompromisov. Po svoji temeljiti izobrazbi, ki jo je neprestano in vztrajno izpopolnjeval, je zavzemal med tovariši odlično mesto. Bodi nesebičnemu prosvetnemu delavcu ohranjen časten spomin!

J. Štebinger

Przybyszewski o Sienkiewiczzu. V Diederichsovi zbirki *Schriften zum Verständnis der Völker* je izšel tudi Przybyszewskega esej *Von Polens Seele*. Glavne inkarnacije zanosne poljske duše s svojo gorečo ljubeznijo do naroda in svobode, z brezmejnimi hrepenenjem po večnem in absolutnem, z elementarno silo upornosti so mu Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz, Juliusz Slowacki, Friderik Chopin in Jan Kasprowicz. A poleg teh velikanov mora omeniti tudi še enega — „ne največjega, enega, ki ni vivec in vedež, tudi ne prekomeren umetnik“, a je vendar važen v zgodovini poljskega narodnega razvoja: Henryka Sienkiewiczza.

Po zadnji vstaji leta 1863/64 kakor da je Poljska izkpravela; poljska duša je po pregrozni brezuspešnih žrtvah onemogla, izgubila vzgon in vzlet in se s tem izneverila vsem svojim tradicijam visokoletečih idealov.

„V tem času propada in upada poljske duše, v času splošne likvidacije vseh idealov, najsvetejših tradicij, ko je kazalo, da bodo zadnje iskre na nekdanjem velikanskem ognjišču iztlele, zadnji cvetovi na čudežnem vrtu poljske duše pozebli, je vstal Poljski umetnik, ki je bil neverjetnega pomena za obstoj njene duše: Henryk Sienkiewicz.“

Pred hladne, ugasle oči novega pokolenja, skeptičnega, treznega, ki je dalo že davno slovo vsem tradicijam in vsem idealom, je pričaral iznenada z neverjetno silo in sugestivnostjo omamljivo vizijo preteklosti. Z mrtvaškega odra je vzklical Poljsko, ponosno branico proti hordam azijskih Mongolov, okopano v oceanu poveljane svetlobe, obsenčeno z glorio nadčloveških junaštev — s strastnim razmahom je proslavljal dela in kreposti poljskega viteštva, njega prečloveški pogum, plemenitost in brezmejno požrtvovalnost. Vedno in vedno Poljska, ki se izkoplje iz najsilnejše stiske z lastno silo in močjo, ki se reši iz najhujših težav potopa v nov blek in v novo, sveže življenje.

S presenetljivo plastiko in redkim vizionarstvom je slikal davno minulo tako živo in prepričevalno, da se je zdela resničnejša nego resničnost; pozabil si, da je bilo vse to ugasla slava, pogrezlo veličje, živel si bodro v divjem bojnem metežu, kakor da se bojujejo boji v današnji sedanjosti, občeval si po prijateljsko s premogočnimi magnati, s preslavnimi vojskovodji, upogibal koleno pred svojim dobrim kraljem, peval po katedralah grmeči Te Deum ponosnih zmag, sklanjal se v težkih dneh ponižno k tlom z zavestjo, da ima božja previdnost pripravljen čudež, po katerem se bo Poljska še mogočnejše vzravnala.

In z zagrizeno voljo v gigantsko stopnjevanega hrepenenja, mrtvo oživiti, se je Sienkiewicz tako vživil v poljsko preteklost, da je svojo živo vizijo vsilil vsemu narodu.

Vsužnjenemu, podjarmljenemu narodu so se začela prsa ponosno širiti, v srcih se je zagibala zavest neugasljive moči, silno kopnenje po preporodu, po vrnitvi nekdanjega veličja in slave je napolnilo sanje naraščajoče mladine, junaški čini pradedov ji niso dali miru in pokoja, neizmerna težnja po krepkem dejanju je polnila misli nove generacije, katero je bil vzgojil Sienkiewicz s svojo trilogijo („Z ognjem in mečem“, „Potop“, „Pan Wolodyjowski“), iz pojemajočih isker so nenadoma udarili plapolajoči plameni, stari ideali so zavreli v novo življenje, -zarjavele meče je ostro očistil brus in beli orel je vztrepetaval s še ranjenimi krili, da jih skoro razvije v slaven polet.

Henryk Sienkiewicz je pravzaprav vstvaril poljske legije, in njemu je bilo namenjeno udariti temelje novi poljski državi.

In dokler ostane Poljska, bo blestelo ime enega Henryka, generala Henryka Dombrowskega, ustanovitelja poljskih legij pod Napoleonom, poleg imena drugega Henryka, silnega Tirteja, rešitelja poljske duše iz najgloblje stiske marazma in materialističnega propada, Henryka Sienkiewicza, v enakem sijaju. In nobeden ni bil vreden te najvišje časti v toliki meri, nego baš ta veliki umetnik, ki je postavil svoje najsvetejše popolnoma domovini v službo, ki se često celó ni ustrašil, izneveriti se umetniku v sebi, samo, da bi se mu odprla vrata v najpreprostejšo kmetško kočo, da bi poživil obupujoča srca z milostjo nade, da bi otajal ledeni oklep, s katerim so se obložili spasenci, malodušneži in malomarneži, ter slepcem s silo odprl oči.

Tega zares velikega umetnika ni vabila slava velikega umetništva — drugam mu je bil uprt pogled; in postal je, za čemer je stremil svoj živ dan: rešitelj poljske duše v veliki sili, veliki čudežni obujevalec idealov, ki so že malone zamirali, vodnik svojemu narodu, kateremu je priboril nazaj staroslavne tradicije, in kateremu se ni dal pogreztni v močvirje topega samozadovoljstva.

Najvišji in najvzvišenejši sluga svojega naroda je bil, in tej svoji misiji je dal izraza, ko je sprejel Nobelovo nagrado z besedami, da jo prevzema ne zase, zakaj v Poljski da je vrednejših nego-li je on, marveč le, ker vidi da je s to nagrado počeščen njegov narod.*

Slovenska pesem v nemškem prevodu. — Zadnje čase kakor da nam je postala domača hiša preozka, kakor da se hočemo pokazati, postaviti pred širšim svetom z najintimnejšim, kar je pognalo iz nas — s pesmijo. O potrebi ali nepotrebi, o umestnosti ali neumestnosti take reprezentacije ne bom govoril. To je moral premisliti zase tisti, ki se je takega posla lotil. Tudi ne bom govoril o večji ali manjši uspelosti v posameznostih. Eden teh prevajalcev je naletel na ostrega kritika, ki je pokazal in dokazal v podrobno premnoge neskladnosti med izvirniki in prevodi — po vsej pravici. In kritik, ki tudi prevaja, bo dobil, kadar izda svoje prevode v knjigi, upam da natančnega in pravičnega sodnika. Jaz pa tu ne bom sodil, samo nalahno bi rad potrkal gospodi prevajalcem na vest: ali jo čutiš, mož, ki presajaš, tisto drobno, gorko srčno kapljico, ki trepeče na vsaki, tudi najneznatnejši slovenski pesmi, od najpreprostejše narodne do najumetnejše Prešernove? Pesmi mislim, ki jo je slovenski narod za tako sprejel in potrdil s svojo ljubeznijo. In ako si jo začutil, ali se zavedaš, da ne prenašaš besed, nego njo, tisto kapljico, po kateri se loči naša pesem od vseh drugih sestrâ, najbližjih nam sosedov in najdaljnjih mogočnega sveta? Ali se ne bojiš, da se ti pri prenašanju ne otrese in da ti ostane suho listje med prsti? Brez tega čuta in brez te zavesti, veruj mi brate, in brez tega strahu bo vsa tvoja spretnost brez cene, bo ves tvoj trud jalov.

Njo prenesi, in jezikovne ali verzifikatorske neuglajenosti ti bo tujec dobrohotno oprostil, zavoljo one dragocenosti. Ako pa tega ne zmoreš, pusti za Boga rajši vse skupaj kakor je, zakaj slovenska pesem je skromna in sramežljiva iz ponosa!

Slišanje barev. — Redek, a naraven je pojav sensorielne sinestezije ali soobčutja. Imenujem n. pr. barvito slišanje, sklopek dveh utisov, prvotnega dejanskega ter drugotnega, posrednega v duhu osebe, ki ima nepravilna svojstva. Zdravniki in fiziologi so opazovali to anomalijo, pisatelji jo večkrat zabeležili. Na barvito audicijo spominja mnoga besedna zveza pri nekem starem flamskem mistiku; v narodni pravljici o Rdečem vetru pri Karadžiću utegne biti ime več nego slučaj. Th. Gautier piše 1843 po uživanju hašiša: „Moj sluh se je čudovito razvil, zaznaval sem šum barev. Zeleni, črlni, modri, rumeni zvoki so prihajali k meni v čisto jasnih valovih. Prevrnjena čaša, škripot stola, lahno izrečena beseda se je tresla ter odmevala v meni kakor grom.“ V Quinceyevih spominih na njegovo hašiševanje bi se utegnili zaslediti slični dojmi. Znak soobčutka je očiten v Bannilleovih stihih:

Et j'ai trouvé des mots vermeils
Pour rendre la couleur des roses.

(In našel sem rdečih besed, da izrazim bojo rož.)

Podobno Baudelaireovi aleksandrinci:

Les parfums, les couleurs et les sons se répondent,
Il est des parfums frais comme des chairs d'enfants,
Doux comme les hautbois, verts comme les prairies . . .

(Vonjave, barve in zvoki si odgovarjajo, So dišave sveže kot otroško meso, Sladke ko hoboji, zelene ko travniki . . .)

Najbolj znan pa je iz tega poglavja daroviti čudaški Arthur Rimbaud, ki se je že z 19 letom popolnoma odtrgal od slovstva. Dovolil si je naslednji „amusement sur l'alphabet“ — po A. Franceu — v sonetu Samoglasniki:

A črn, E bel, I rdeč, U zelen, O višnjeve,
nekoč se, zvoki, zmenim vam o rojstvih tajnih.
A, črn, kocinasti životek muh sijajnih,
ki zvalil jih na ples je kruto smradni hlev,

zaliv mrakú; E, šatorov in par odsev,
lednikov smelih ost, tresljaj kobulov skrajnih;
I, bagri, kri na tleh, smeh usten bajnih,
ko jih opojen kes razdraži ali gnev.

U, krogi, drgetanje božje vod zelenih,
mir paš posutih z blagom, pokoj gub učenih,
ki alkimija kleše čelom jih v nočeh;

O, tromba to poslednja s čudnimi glasovi,
in molk, ki skozenj spo Svetovi in Duhovi:
O Omega, vijolni pramen v Nje Očeh!

Iz približno teh vrstic so vzklili obširni pretirani sestavi; posebnem prednjači René Ghil, čitan dosti na Ruskem, z nelahko umljivim Dire du mieux, des Sings,

de la Loi. Seveda je marsikaj pre naredil: Rimbaudov glas *ü* je zelen ko mirno morje, Ghilov se prispodablja barvi zlata, ki mu odgovarja trobenta, klarinet, piščal; *i* se primerja azurju, čemur nalikuje bas, kontrabas, gosli. Temu se pridružuje še šuma podrobnosti o soglasnikih, mehkih in trdih. Zdi se mi, da se najsplošneje čujejo z glasovoma *u* ter *o* resni, temačni, turobni pojmi; *z* *e* in *i* prevesno rezni, ostri, veseli; *a* nila v pravični sredini zdaj teman, zdaj svetel.

Zdravnik G. Marinesco opisuje mladeniča, ki označuje poeme, ljudi, naravne prikazni z bojami: Goethe kakor njegov Viliščak sta mu brez barve, Schiller višnjevi, sovražniki so mu sivi pa črni, veter pepelnat, teman, včasih srebrnojasen, črka *s* sinja itd.

Istim glasnikom ne odgovarja vselej enaka barva. Kljub mnogim skupnostim je križ, ugotoviti obča pravila, ker je poedinčeva reakcija tako raznolika. Poleg tega vokali ne vsebujejo vedno zgolj elementarne barve, ampak često zmes dveh ali treh. Še težje pojmiš, kako posamezniki kolorirajo miselne izraze in številke, ki imajo navadno elementarno barvo, dočim poedini glasovi, tvoreči dotični pojem nudijo pestro mešanico. Strokovnjaki smatrajo sinestezijo za dušesloven dogodek, ki se vrši v kožnih centrih in sodi potemtakem v individualno psihologijo, dasi je pojav bolj razširjen, nego si domnevaš. *A. Debeljak.*

Kaj prevajamo. — Že pred leti sem opozoril slovenske prevajalce, naj bi prijavljali, kaj prevajajo, da se izognejo neprilичnim kolizijam. Prevodno slovstvo raste pri nas od leta do leta, v bodoče se nam obeta še živahnejše gibanje v to smer, zato je nevarnost take kolizije tem večja. „Ljubljanski zvon“ hoče odpreti pod gorenjim zaglavjem prevajalcem stalen predal, razvidnico spisov, ki so v prevodu, zato prosim vse tovariše, naj mi pošiljajo naslove (izvirne in eventualno poslovenjene) dotičnih tujih del.

Alojzij Gradnik je prevel: Georgea Rodenbacha *Bruges la morte* (Mrtvo mesto), Edmonda Rostanda *Cyrano de Bergérac*, Oscarja Wildea *Salome*, Rabindranatha Tagorea *Gitanjali*; prevaja: Tagorea *The crescent moon*, *The Gardener*, Gabriela d'Annunzio *Il sogno d'una notte d'autunno*, *Figlia di lorio* in Sema Benellija *Cene delle beffe*. — Alojz Kraigher je prevel Gabriela d'Annunzio *Francesca da Rimini*. — Anton Debeljak pripravlja antologijo iz francoskih, dr. Ivan Lah antologijo iz čeških pesnikov.

: Splošno kreditno društvo :

r. z. z o. z. v Ljubljani.

Hranilne vloge na knjižice in v tekočem računu se obrestujejo po 4 1/2% od dne vloge do dne dviga. Na razpolago so domači hranilniki. Rentni davek plačuje zadruga sama.

Posojila se dajejo na hipoteke, zastavna pisma, osebni kredit, vrednostne listine (efekti), predujmi na lombard pod zelo ugodnimi pogoji.

Menice se eskomptujejo po razmerju bančne obrestno mere.

Telefon št. 120.

Ček-konto poštne hranilnice št. 45.156.

OO O M L A D I N A OO

Nova publikacija „OMLADINE“:

ALOJZIJ GRADNIK: **Padajoče zvezde.**

Cena v platno vezani knjigi K 3-50.

Dobi se po knjigarnah ali „OMLADINA“, Ljubljana,
poštni predal 87.

„Tedenske slike“

so najboljše in najzanimivejše
slovenski ilustrirani tednik.

„Tedenske Slike“ stanejo: celoletno 12 kron, polletno 6 kron, četrtletno 3 kron in mesečno 1 krono. Posamezne številke se dobe po trafikah, knjigarnah in na kolodvorih izvod po 24 vinarjev.

Naročite si „Tedenske Slike“.

Zahtevajte povsod „Tedenske Slike“.

Priporočamo

„Narodno knjigarno“

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

Priporočilo častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“.

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kancljskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros en detail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdeluje od najpreprostejše do najfinejše vezi. Originalne platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisek na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminijumu i. t. d., passepartout v mnogovrstnih izpeljavah. Tisek na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

— Tvorica papirne in kartonažne industrije J. BONAC SIN, Čopova ulica, Ljubljana. —

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Knjigarna

L. Schwentner

v Ljubljani

Prešernova ulica št. 3.

priporoča sledeča dela slovenskih pesnikov :

Aleksandrov : *Pesmi in romance*. Broš. 3 K 50 h, eleg. vez. 5 K.

Aškerc A. : *Zlatorog*. Planinska pravljica iz Trente. Eleg. vez. 3 K.

Aškerc A. : *Mučeniki*. Slike iz naše protireformacije. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h, v usnje vez. 6 K.

Aškerc A. : *Junaki*. Epske pesnitve. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h.

Aškerc A. : *Jadranski biseri*. Balade in romance slovenskih ribičev. Broš. 3 K, eleg. vez. 4 K 50 h.

Aškerc A. : *Akropolis in piramide*. Poetični sprehodi po Orientu. Broš. 3 K, eleg. vezano 4 K 50 h.

Aškerc A. : *Pesnitve*. Peti zbornik. 1904—1910. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.

Cankar Ivan : *Erotika*. II. izdaja. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 20 h.

Jeraj Vida : *Pesmi*. Broš. 1 K 60 h, eleg. vez. 2 K 60 h.

Kette Dragotin : *Poezije*. Druga pomnožena in ilustrovan izdaja. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.

Kette Dragotin : *Poezije*. Ljudska izdaja. Broš. 1 K 80 h, vez. 2 K 50 h.

Poljanec Ljudmila : *Poezije*. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K.

Prešernove poezije. Uredil A. Aškerc. Drugi natisk. Pantheon-izdaja v usnje vez. 3 K 60 h.

Župančič Oton : *Čaša opojnosti*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.

Župančič Oton : *Cez plan*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.

Nadalje priporoča svojo bogato zalogo slovenskih in nemških knjig, ter sprejema naročila na vse leposlovne liste.

Prinakupu različn. oblačilnega blaga
se blagevolite poslužiti veletrgovine

A. E. Skabernè

— Ljubljana. —

: Kmetška posojilnica ljubljanske okolice :

registrovana zadruga z neomejeno zavezo v Ljubljani
obrestuje hranilne vloge po čistih

4¹/₄ 0/0

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje po-
sojilnica sama za svoje vložnike.

Rezervni zaklad K 1,000.000

Hranilne vloge K 23,000.000.

— ♦ —
Ustanovljena leta 1881.

: LESKOVIC & MEDEN :

Ljubljana

trgovina s spec. blagom, žganjem, vinom in deželnimi pridelki.

Glavna trgovina : Jurčičev trg 1. Podružnica : Florijanska ul. 1.